

IX

**POLSKO-UKRAIŃSKIE
FORUM NAUKOWE 2022**

**DROGI I BEZDROŻA
EDUKACJI W OKRESIE
PANDEMII COVID-19**

**PATHWAYS AND ROADSLESS
OF EDUCATION DURING
THE COVID-19 PANDEMIC**

REDAKCJA

**Ryszard Bera
Stanisława Byra
Nella Nyczkało**

Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej

DROGI I BEZDROŻA EDUKACJI W OKRESIE PANDEMII COVID-19

**PATHWAYS AND ROADSLESS
OF EDUCATION DURING
THE COVID-19 PANDEMIC**

ORGANIZATORZY

PATRONAT

**PATRONAT
HONOROWY**

PREZYDENT MIASTA LUBLIN
KRZYSZTOF ŻUK

Patronat Marszałka
Województwa Lubelskiego
Jarostawa Stawiarzkiego

STAROSTA LUBELSKI
ZDZISŁAW ANTOŃ

PATRONAT HONOROWY

UMCS
UNIWERSYTET MARII CURIE-SKŁODOWSKIEJ

PATRONAT MEDIALNY

BROSZURA KSIĄŻKI

**DROGI I BEZDROŻA
EDUKACJI W OKRESIE
PANDEMII COVID-19**

**PATHWAYS AND ROADSLESS
OF EDUCATION DURING
THE COVID-19 PANDEMIC**

REDAKCJA

**Ryszard Bera
Stanisława Byra
Nella Nyczkało**

Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej
Lublin 2022

Redakcja techniczna i skład
Agnieszka Muchowska

Projekt okładki i stron tytułowych
Krzysztof Trojnar

© Wydawnictwo UMCS, Lublin 2022

ISBN 978-83-227-9586-6

Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej
ul. Idziego Radziszewskiego 11, 20-031 Lublin
tel. 81 537 53 04
www.wydawnictwo.umcs.eu
e-mail: sekretariat@wydawnictwo.umcs.lublin.pl

Dział Handlowy
tel./faks 81 537 53 02
Księgarnia internetowa: www.wydawnictwo.umcs.eu
e-mail: wydawnictwo@umcs.eu

Drukarnia
POLIHYMNIA sp. z o.o., ul. Deszczowa 19, 20-832 Lublin

STRUKTURA PUBLIKACJI

Wstęp	7
Fragment recenzji prof. dr. hab. Stefana M. Kwiatkowskiego	11
Fragment recenzji prof. dr. hab. Wiktora Andruszczenko	11
Spis treści książki	13
Informacje o Autorach i abstrakty	17

WSTĘP

Współczesna edukacja ma wymiar nie tylko krajowy, ale i międzynarodowy, przyczynia się bowiem do zdobywania wiedzy i umiejętności niezbędnych w efektywnym funkcjonowaniu społeczno-zawodowym w kraju, sprzyja wszechstronnemu rozwojowi osobowości, ale także uczy otwartości na świat, na odmienne kultury, służy porozumieniu z innymi ludźmi oraz utrwalaniu pokoju. W tym duchu od wielu lat kontynuowana jest owocna współpraca pedagogów polskich i ukraińskich przybierająca różne formy merytoryczne i organizacyjne. Działalność ta dobrze służy kształtowaniu przyjaźni między naszymi narodami, doskonaleniu procesów edukacyjnych poprzez wymianę doświadczeń – wspólne badania i staże naukowe, publikacje oraz konferencje naukowe. Trwałym elementem efektywnego współdziałania są odbywające się cyklicznie co dwa lata spotkania naukowe pedagogów, w czasie których podejmowane są aktualne problemy badawcze i edukacyjne w Polsce i na Ukrainie. Na tej kanwie kształtują się także więzi partnerskiej współpracy pomiędzy różnymi ośrodkami naukowymi w naszych krajach oraz trwale przyjaźnie między naukowcami i młodzieżą akademicką. Jednocześnie są one inspiracją do podejmowania nowych wyzwań naukowych i edukacyjnych. Każdy bowiem kraj ma swoje osiągnięcia w zakresie kształcenia na różnych poziomach edukacji oraz realizowanych badań, stąd wymiana doświadczeń i rezultatów dociekań naukowych znacznie wzbogaca obie współpracujące strony. Pozwala także na prowadzenie badań komparatystycznych mających wysoki walor poznawczy i praktyczny.

Obecne IX Forum Naukowe pedagogów polskich i ukraińskich odbywa się w warunkach szczególnych związanych z pandemią COVID-19, która spowodowała głębokie zmiany zarówno w sposobie,

jak i w formach edukacji szkolnej i kształcenia akademickiego oraz prowadzonych badaniach naukowych. Okazało się bowiem, jak ważna staje się wirtualizacja procesu edukacyjnego, wykorzystanie nowoczesnych technik i narzędzi kształcenia na odległość. Jednocześnie ujawnione zostały mocne strony pozwalające dostrzec różne możliwości komunikacji wirtualnej oraz słabości tego procesu, szczególnie w zakresie braku bezpośrednich interakcji społecznych, trudności w zapewnieniu aktywności uczących się i ich samodyscypliny, a także systematyczności. Te słabe strony kładą się cieniem na jakości kształcenia. Ponadto długa izolacja społeczna spowodowała różne deficyty psychologiczne i społeczne dzieci i młodzieży.

Spotkanie pedagogów polskich i ukraińskich ma więc na celu wymianę doświadczeń i spopularyzowanie wyników badań naukowych oraz najbardziej efektywnych form i metod pracy dydaktycznej i wychowawczej prowadzonych w warunkach pandemii. Trwałym dorobkiem będą publikacje w czasopismach pedagogicznych oraz zbiory prac naukowych.

W nurt tych rozważań wpisuje się niniejsza publikacja, stanowiąca głos wielu wybitnych badaczy z obydwu krajów podejmujących się zdefiniowania aktualnych problemów edukacyjnych, ich uwarunkowań prawnych, organizacyjnych czy psychospołecznych, wskazania rozwiązań, które są trwałym osiągnięciem funkcjonowania szkoły i uczelni w tych ekstremalnych warunkach, oraz przedstawienia propozycji nowych rozwiązań w zakresie doskonalenia edukacji w przestrzeni wirtualnej. Dyskurs ten obejmuje także kwestie wychowawcze dotyczące dzieci i młodzieży, w tym szczególnie konsekwencje psychospołeczne pandemii.

Prezentowany zbiór artykułów składa się z czterech części. Rozpoczynają go ogólne rozważania na temat naukowych, metodologicznych i edukacyjnych wyzwań spowodowanych pandemią. Znajdują się tu analizy dotyczące naukowego i metodologicznego oraz instytucjonalnego wsparcia edukacji w warunkach pandemii, omawiane są problemy związane z kształceniem na odległość w edukacji pedagogicznej, tranzycją młodych na rynek pracy, prowadzeniem badań naukowych, dylematami tożsamościowymi w kontekście pandemii, kryzysem edukacyjnym i próbami jego przełamania, swoistą lekcją z powszechnej edukacji zdalnej.

W części drugiej zamieszczone zostały wyniki badań dotyczące funkcjonowania uczelni wyższych w warunkach pandemii. Autorzy podejmują więc aktualne kwestie związane z organizacją procesu kształcenia na poziomie wyższych studiów, analizują wpływ pandemii na jakość edukacji i przedstawiają sposoby przezwyciężenia pojawiających się trudności, problemy te rozpatrywane są także w szerszym

kontekście międzynarodowym. Wskazano przy tym na różne aspekty funkcjonowania uczelni zawodowej w warunkach pandemii i możliwości wykorzystania Blendend Learning w kształceniu studentów. Dużo miejsca poświęcono również wyzwaniom i perspektywom nauczania na odległość, towarzyszącym tym procesom przeżyciom uczących się oraz relacjom interpersonalnym w edukacji akademickiej.

Część trzecia zbioru prac naukowych obejmuje zagadnienia związane z edukacją zawodową i pedagogiczną dorosłych. Wskazano tu na możliwości i ograniczenia w tym zakresie. Scharakteryzowano strategie rozwoju instytucji kształcenia zawodowego w Ukrainie w warunkach pandemii, rolę współczesnych standardów w rozwoju zawodowym nauczycieli, psychologiczne i pedagogiczne aspekty kształcenia pedagogów oraz trendy rozwoju edukacji pedagogicznej w warunkach pandemii. Mocno zaakcentowano rolę kompetencji informatycznych nauczycieli w sytuacji edukacji na odległość i cyfryzacji kształcenia. Ważnym dopełnieniem tej części opracowania są analizy odnoszące się do możliwości i barier edukacji dorosłych w systemie online, a także wskazanie na zapotrzebowanie na wiedzę i umiejętności pracowników socjalnych w efektywnym ich funkcjonowaniu w warunkach pandemii.

Ostatnia część prezentowanych artykułów odnosi się do dylematów edukacji dzieci i młodzieży w warunkach pandemii. Rozpatrywany jest problem zaufania w rozwoju szkoły, medyczne i psychologiczne osobliwości kształcenia nastolatków w warunkach pandemii, doświadczenia z edukacji zdalnej w szkołach muzycznych oraz oddziaływanie przeszerzeni internetowej na dzieci klas najmłodszych w szkole podstawowej.

Należy sądzić, że zbiór powyższych artykułów naukowych wybitnych pedagogów ukraińskich i polskich spotka się z zainteresowaniem wszystkich tych osób, którym leży na sercu jakość kształcenia zarówno zawodowego, jak i pedagogicznego oraz efektywne i wychowanie dzieci i młodzieży. Złożoność podejmowanej problematyki powoduje, że nie jest możliwe, aby w jednym opracowaniu odnieść się do wszystkich kwestii nurtujących teoretyków i praktyków edukacji w zakresie omawianego zagadnienia. Podkreślić należy, że wiele analiz, uwag i konstatacji ma charakter nowatorski, jako że do niecodziennych warunków kształcenia i wychowania w warunkach pandemii. Kolejne publikacje, będące plonem IX Forum Naukowego pedagogów polskich i ukraińskich, znacznie wzbogacą podjętą w tym opracowaniu problematykę badawczą.

*Ryszard Bera
Stanisława Byra
Nella Nyczalo*

Przedstawiona [...] książka ma charakter monografii akcentującej wpływ pandemii na toczące się procesy edukacyjne. Została ona przygotowana z myślą o IX Forum Naukowym – spotkaniu polskich i ukraińskich pedagogów. Jest efektem wieloletniej współpracy między instytucjami edukacyjnymi Polski i Ukrainy, a zarazem okazją do prezentacji aktualnych problemów teoretycznych i praktycznych, w obszarze edukacji, obserwowanych w naszych krajach. [...] Książka ukazuje realne problemy czasu kryzysu epidemiologicznego w Polsce i w Ukrainie. Z tej perspektywy jest pracą mieszczącą się zarówno w tematyce szeroko pojętej pedagogiki szkoły (w tym szkoły wyższej), jak i pedagogiki porównawczej. Łączy teorię z codzienną praktyką edukacyjną, odwołując się do analiz literaturowych i do autorskich wyników badań. Jest znaczącym głosem w toczącym się dyskursie o przeszłości edukacji.

Z recenzji prof. dr. hab. Stefana M. Kwiatkowskiego

Recenzowana monografia przedstawia istotne aspekty funkcjonowania systemów edukacyjnych (średniego ogólnokształcącego, zawodowego, pedagogicznego, kształcenia podyplomowego i ustawicznego) w Ukrainie i w Polsce w warunkach pandemii. Ukraińscy i polscy naukowcy nie tylko identyfikują problemy w funkcjonowaniu systemu oświaty, ale także nakreślają obiecujące kierunki rozwoju edukacji i instytucji oświatowych, formułują rekomendacje dotyczące organizacji procesu edukacyjnego w warunkach nauczania zdalnego i mieszanego. Autorzy podkreślili, że pandemia COVID-19 przyczyniła się jednocześnie do rozwoju takich aspektów sektora edukacyjnego: nauczanie zdalne zmotywowało pedagogów do doskonalenia swoich umiejętności cyfrowych; administratorzy placówek edukacyjnych zdobyli cenne doświadczenie w dostosowywaniu procesu kształcenia do nowych realiów oraz tworzeniu bezpiecznego środowiska dla nauczycieli i uczniów, pedagogów i studentów, pracowników społecznych i ich podopiecznych; ukraińskie i polskie systemy edukacyjne zyskały nowe możliwości przezwyciężenia istniejącej przepaści cyfrowej.

Z recenzji prof. dr. hab. Wiktora Andruszczenko

SPIS TREŚCI

Część I

Naukowe, metodologiczne i edukacyjne wyzwania spowodowane pandemią

Wasył Kremień

Naukowe i metodologiczne wsparcie rozwoju ukraińskiej edukacji
w warunkach pandemii COVID-19

Tadeusz Aleksander

Kryzys edukacyjny czasu pandemii i próby jego przełamywania

Oleh Topuzow

Kształcenie na odległość jako skuteczna technologia pedagogiczna
w czasie pandemii

Jerzy Nikitorowicz

Dylematy tożsamościowe w okresie pandemii

Bogusław Śliwerski

Alternatywne enklawy. Problemy prowadzenia badań naukowych

Switłana Sysojewa

Pedagogiczne aspekty cyfryzacji kształcenia

Nella Nyczkało, Wałentyna Hordijenko, Nadia Tymkiw

Kształcenie mieszane jako kreatywne działanie pedagogiczne

Jan Łaszczyk

Lekcja z powszechnej edukacji zdalnej

Olha Matwijenko

Pandemia i przyspieszone opanowanie e-learningu

Natalia Muranowa, Natalia Andrijczuk, Natalia Sejko

Stan i tendencje wsparcia instytucjonalnego sfery naukowej i technicznej oraz polityki edukacyjnej Ukrainy

Część II

Problemy funkcjonowania uczelni wyższych w warunkach pandemii

Łarysa Łukianowa, Leila Sultanova

Wpływ pandemii COVID-19 na szkolnictwo wyższe i sposoby przeciwdziałania jej konsekwencji w krajowej i zagranicznej przestrzeni edukacyjnej

Mykoła Kyryczenko, Natalia Muranowa, Ołena Wolarska

Organizacja procesu kształcenia w instytucjach szkolnictwa wyższego i podyplomowego Ukrainy w warunkach pandemii

Sławomir Sobczak, Tamara Zacharuk

Preferowanie przez studentów trybu kształcenia uniwersyteckiego po ich doświadczeniach w czasie pandemii ze względu na uwarunkowania socjodemograficzne

Natalia Awszeniuk

Wpływ kształcenia online na jakość edukacji studentów uczelni wyższych w warunkach pandemii wirusa COVID-19

Ewa Skrzetuska, Agnieszka Rowicka

Edukacja zdalna w czasie pandemii w opinii studentów – przeżycia uczących się

Oleksandr Kurok, Wira Kurok, Hałyna Kuzniecowa

Wyzwania i perspektywy nauczania na odległość w uniwersytecie ukraińskim w czasie pandemii

Oksana Dubinina, Tetiana Burtajenko

Wykorzystanie blended learning w kształceniu przyszłych menedżerów w warunkach pandemii COVID-19

Urszula Ostrowska

Kwestia relacji interpersonalnych w edukacji akademickiej w czasie pandemii koronawirusa

Iwan Hryszczenko, Switłana Bebko

Wspólne programy edukacyjne Ukrainy i Chin: problemy realizacji w warunkach pandemii

Oleksandra Borodijenko

Charakterystyka strategii rozwoju instytucji kształcenia zawodowego Ukrainy w warunkach pandemii

Iryna Rehejto, Natalia Bazeluk

Ocena wyników badawczych uczelni społecznych i humanistycznych. Wymiar międzynarodowy i krajowy

część III

Edukacja zawodowa, pedagogiczna i edukacja dorosłych – możliwości i ograniczenia spowodowane pandemią

Wałentyna Radkewycz

Edukacja zawodowa i edukacja poprzedzająca kształcenie wyższe w Ukrainie w okresie pandemii COVID-19

Elżbieta Sałata

Kompetencje informatyczne a nauczanie zdalne

Lilia Hrynewycz

Rola współczesnego standardu zawodowego w rozwoju zawodowym nauczycieli w okresie pandemii

Franciszek Szlosek

Miejsce i rola kompetencji informatycznych w przygotowaniu nauczyciela do zawodu

Myroslawa Wowk, Natalia Filipczuk

Trendy rozwoju edukacji pedagogicznej w kontekście wyzwań pandemii

Elżbieta Stokowska-Zagdan

Funkcjonowanie uczelni zawodowej w warunkach pandemii

Nadia Skotna, Hałyna Laluk

Zorientowane na osobowość podejście do kształcenia przyszłych pedagogów w warunkach ograniczeń pandemicznych. Aspekty psychologiczne i pedagogiczne

Urszula Jeruszka

Możliwości i bariery edukacji dorosłych w systemie online

Beata Mydłowska

Bariery w zdalnym uczeniu się osób dorosłych

Wiktoria Sydorenko

Obserwacje trendów na rynku pracy w obszarze kształcenia zawodowego w warunkach pandemii COVID-19: tendencje, umiejętności przyszłości, prognozy

Agnieszka Cymbal-Michalska

Tranzycja młodych z edukacji do życia zawodowego

Ołena Kowałenko

Zapotrzebowanie na wiedzę oraz umiejętności psychologiczne pracowników socjalnych i opiekunek w czasach pandemii

Anna Kanios

Funkcjonowanie zawodowe pracowników sektora pomocy społecznej w czasie pandemii COVID-19

Część IV

Dylematy edukacji dzieci i młodzieży w systemie online

Inetta Nowosad

Zaufanie w rozwoju szkoły. Możliwości i ograniczenia w czasie pandemii

Iryna Hawrysz, Heorhij Danylenko, Ołena Szczerbakowa

Medyczne i psychologiczne osobliwości kształcenia nastolatków w warunkach pandemii COVID-19

Joanna M. Łukasik, Joanna Janas

Doświadczenia zdalnej edukacji w percepcji nauczycieli szkół muzycznych

Damian Labiak

Nauczycielskie koncepcje doświadczeń edukacyjnych w kontekście edukacji zdalnej w szkole muzycznej pierwszego stopnia. Rekonstrukcja fenomenograficzna

Teresa Janicka-Panek

Oddziaływanie przestrzeni internetowej na aktywność uczniów klas I–III edukacji wczesnoszkolnej

Wasył KREMENŃ

ORCID ID: 0000-0001-5459-1318

THE SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN EDUCATION UNDER COVID-19 PANDEMIC

NAUKOWE I METODOLOGICZNE WSPARCIE ROZWOJU
UKRAIŃSKIEJ EDUKACJI W WARUNKACH PANDEMII COVID-19

Wasył Kremen – Doctor of Science in Philosophy, Professor, President of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Academician of the National Academy of Sciences of Ukraine, Academician of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, President of the Society «Knowledge of Ukraine» (Ukraine).

Wasył Kremień – doktor habilitowany w dziedzinie filozofii, profesor, prezydent Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy, członek rzeczywisty (akademik) Narodowej Akademii Nauk i Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy, prezydent stowarzyszenia „Wiedza” (Ukraina).

STRESZCZENIE

Artykuł analizuje specyfikę naukowego i metodologicznego wsparcia rozwoju edukacji ukraińskiej w warunkach wywołanych pandemią COVID-19. Autor scharakteryzował działania Ministerstwa Edukacji i Nauki Ukrainy, które umożliwiły uruchomienie procesu edukacyjnego w Internecie. Stwierdzono, że jednocześnie nasilił się szereg wyzwań psychologicznych, pedagogicznych i metodologicznych w obszarze edukacji w związku z wprowadzeniem lockdownu, które objawiły się w kryzysie koronowym. Chodzi o znaczną nierówność liczbową ludności, która naturalnie pogłębia się w sytuacjach kryzysowych i prowadzi do ograniczenia uczestników procesu edukacyjnego do uczenia się online, niedostatecznego rozwoju ram prawnych dla kształcenia na odległość, jego organizacji w szczególnych warunkach, związanych

z sytuacjami kryzysowymi; brak elastyczności, wydajności i przewidywalności w odpowiedzi władz oświatowych na wyzwania związane z blokadą; częściowy rozwój krajowego sektora edukacji pozaformalnej, zwłaszcza edukacji dorosłych; spolaryzowane i sprzeczne podejście do kształcenia na odległość nauczycieli, innych uczestników procesu edukacyjnego oraz ogółu społeczeństwa.

Podsumowano doświadczenia instytucji naukowych Narodowej Akademii Nauk Edukacyjnych Ukrainy w pokonywaniu wyzwań, w szczególności opracowanie i wdrożenie naukowego i metodologicznego wsparcia edukacji w warunkach pandemii, tj. wsparcie socjopedagogiczne i psychologiczne uczestników procesu edukacyjnego, pracowników socjalnych, różnych kategorii ludności; opracowywanie elektronicznych zasobów edukacyjnych, narzędzi online do nauczania na odległość; rozwój kompleksów SMART dla kandydatów na studia wyższe i zawodowe (zawodowe); obsługa edukacyjnych portali internetowych, wirtualnych laboratoriów; przeniesienie na ukraińskie realia rekomendacji organizacji międzynarodowych dotyczących przezwyciężenia problemów edukacyjnych spowodowanych przez COVID-19; utworzenie Ukraińskiego Otwartego Uniwersytetu Kształcenia Podyplomowego, stworzenie portalu internetowego, elektronicznego środowiska edukacyjnego itp.

Słowa kluczowe: pandemia COVID-19, wsparcie naukowe i psychologiczne, wsparcie naukowe i metodologiczne, cyfryzacja edukacji, nauka na odległość, edukacja ukraińska.

ABSTRACT

The paper analyzes the peculiar features of the scientific and methodological support for the development of the Ukrainian education in the conditions caused by the COVID-19 pandemic. The author characterized activities carried out by the Ministry of Education and Science of Ukraine that made it possible to establish the educational process online. It is stated that at the same time, a number of psychological, pedagogical and methodological challenges in the field of education have intensified due to the introduction of lockdown, which manifested itself in the corona crisis. It is about significant digital inequality of the population, which naturally deepens in emergencies and leads to reduced participants in the educational process to online learning, insufficient development of legal framework for distance learning, its organization under special conditions, related to emergencies; lack of

flexibility, efficiency and predictability in the response of education authorities to lockdown challenges; partial development of the national sector of non-formal education, especially adult education; polarized and contradictory attitude to distance education of teachers, other participants in the educational process and of the general public.

The experience of the scientific institutions of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine in overcoming the challenges is summarized, in particular the development and implementation of scientific and methodological support of education under pandemic, i.e. socio-pedagogical and psychological support of the participants of the educational process, of social workers, various categories of population; development of electronic educational resources, online tools for distance learning; development of SMART-complexes for applicants for higher and professional (vocational) education; support for educational Internet portals, virtual laboratories; projecting recommendations of international organizations on overcoming the problems in education caused by COVID-19 into the Ukrainian realities; establishment of the Ukrainian Open University of Postgraduate Education, creation of a web portal, electronic educational environment, etc.

Keywords: COVID-19 pandemic, scientific and psychological support, scientific and methodological support, digitalization of education, distance learning, Ukrainian education.

Tadeusz ALEKSANDER
ORCID ID: 0000-0001-7808-7554

KRYZYS EDUKACYJNY CZASU PANDEMII I PRÓBY JEGO PRZEŁAMYWANIA

THE EDUCATIONAL CRISIS DURING PANDEMIC TIMES
AND ATTEMPTS TO OVERCOME IT

Tadeusz Aleksander – prof. dr hab., były kierownik Zakładu Pedagogiki Społecznej i Andragogiki w Instytucie Pedagogiki Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Obecnie profesor Wszechnicy Polskiej w Warszawie.

Tadeusz Aleksander – professor, Ph.D, former Head of Department of Social Pedagogy and Andragogy at the Institute of Pedagogy of the Faculty of Philosophy at the The Jagiellonian University. Currently a professor Wszechnica Polska University in Warsaw.

STRESZCZENIE

Opracowanie ma charakter komunikatu z badań przeprowadzonych jesienią 2021 r. wśród studentów studiów zaocznych jednej ze szkół wyższych w Warszawie i słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Oświęcimiu. Celem rozpoznania badawczego było poznanie reakcji uczących się na pandemiczne zmiany edukacyjne (przejście z nauczania bezpośredniego na naukę zdalną), jak radzono sobie z tą zmianą i jaki miała ona wpływ na zachowania uczących się po powrocie do tradycyjnych bezpośrednich zajęć.

Istotą pandemicznego kryzysu edukacyjnego było totalne zawieszenie nauki tradycyjnej i przejście uczelni na kształcenie zdalne. Zmiana ta wywołała u większość uczących się, zwłaszcza „nieobytych” z Internetem i niedostatecznie przygotowanych technicznie do nauki zdalnej, wyraźny – szok. Przymus uczestniczenia w takiej nauce spowodował po początkowym zakłopotaniu spory ruch zaopatrywania uczących się w sprzęt potrzebny do takiej nauki i urządzania w domu odpowiedniego

miejsca do jej realizacji. Wywołał też intensywny proces edukacyjny, zwłaszcza w kręgach rodzinnych i koleżeńskich, zmierzający do opanowania przez słuchaczy uczelni dla dorosłych umiejętności odbioru treści przekazywanych zdalnie. Po opanowaniu techniki uczenia się zdalnego (uważna i racjonalna recepcja treści zajęć, poszukiwanie informacji przekazywanych za pomocą „innych” mediów) uczący się przekonywali się stopniowo do nauczania zdalnego i wyraźnie zaczęli dostrzegać jego zalety (np. „otrzymywanie” wiedzy w domu, oszczędność czasu zabieranego przez dojazd na zajęcia tradycyjne, unikanie zmęczenia związanego z tym dojazdem i in.), a nawet – w niektórych przypadkach – jego niezbędnosc.

Powrót do nauki tradycyjnej (jesienią 2021 r.) słuchacze przyjęli z entuzjazmem podsyconym radością ponownego spotkania się z kolegami i nauczycielami. Ucząc się ponownie tradycyjnie, proces ten jednak ubogacali śmielszym, częstszym i zakresowo szerszym – niż przed pandemią – sięganiem po nową wiedzę do Internetu i środków masowych. Przez to ubogacili i umocnili własne kształcenie, realizowane po pandemii. Sytuacja ta dowodzi faktu, że przy sporej innowacyjności nauczycieli (oświatowców) i uczących się można nawet w kryzysu edukacyjnego wyjść zwycięsko.

Słowa kluczowe: kryzys pandemiczny w oświacie, nauczanie zdalne, edukacja informatyczna, techniki nauczania zdalnego, środki masowe w edukacji, samokształcenie.

ABSTRACT

This research paper is a report from research conducted in autumn 2021 among extramural students of one of the universities in Warsaw and students of the University of the Third Age in Oświęcim. The purpose of the research diagnosis was learning the reactions of learners to pandemic educational changes (the shift from direct to remote teaching), coping with this change and its following impact on the behaviour of learners after returning to traditional face-to-face classes.

The essence of the pandemic educational crisis was the complete suspension of traditional education and the transition of universities to remote education. This change caused a clear shock to the majority of learners, especially those who are „not accustomed” to the Internet and technically insufficiently prepared to remote learning. Following the initial anxiety, the need of participation in such learning caused

a significant movement of supplying students with the equipment required for such learning and arranging a suitable space for its implementation at home. It also triggered an intensive educational process, especially in family and friends' circles, aimed at mastering the skills of receiving remotely transmitted content by students of universities for adults. Having mastered the technique of remote learning (careful and rational reception of the content of classes, searching for information conveyed through "other" media), the learners became gradually convinced to remote teaching and clearly began to notice its advantages (e.g. "receiving" the knowledge at home, saving time taken by commuting to traditional classes, avoiding fatigue associated with this commute, etc.) and in some cases even its necessity.

The return to traditional education (in autumn 2021) was greeted with enthusiasm fuelled by the joy of meeting colleagues and teachers again. However, learning in a traditional way once again they have enriched this process with bolder, more frequent and wider than before the pandemic, reaching to the Internet and mass media for new knowledge. In doing so, they enriched and strengthened their own post-pandemic education. This situation proves the fact that with considerable innovation of teachers (educators) and learners it is possible to be victorious even in an educational crisis.

Keywords: pandemic crisis in education, remote teaching, ITeducation, remote teaching techniques, mass media in education, self-education.

Ołech TOPUZOW

ORCID ID: 0000-0001-7690-1663

DISTANCE EDUCATION AS AN EFFECTIVE PEDAGOGICAL TECHNOLOGY DURING COVID-19 PANDEMIC

**KSZTAŁCENIE NA ODLEGŁOŚĆ JAKO SKUTECZNA
TECHNOLOGIA PEDAGOGICZNA W CZASIE PANDEMII
COVID-19**

Oleg Topuzov – Doctor of Science in Education, Professor, Academician of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Vice President of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Director of the Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Ukraine).

Ołech Topuzow – doktor habilitowany w dziedzinie pedagogiki, profesor, członek rzeczywisty (akademik) Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy, wiceprezydent Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy, dyrektor Instytutu Pedagogiki Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy (Ukraina).

STRESZCZENIE

W artykule zwrócono uwagę na problem uzasadnienia warunków organizacyjnych i pedagogicznych kształcenia na odległość jako skutecznego narzędzia pokonywania wyzwań edukacyjnych wywołanych pandemią, technologii pedagogicznej, pozwalającej na utrzymanie dostępnej i jakościowej edukacji w warunkach kwarantanny. Analizowane są międzynarodowe doświadczenia i tendencje rozwoju systemów edukacyjnych w zakresie poszukiwania efektywnych narzędzi organizacji procesu edukacyjnego w nowych realiach. Podkreśla się, że organizacja nauczania na odległość wiąże się z koniecznością dostosowania treści edukacyjnych i technologii pedagogicznych, wprowadzeniem dodatkowego finansowania, wsparciem dla uczniów

z rodzin o niskich dochodach i dzieci ze specjalnymi potrzebami, wzmocnieniem partnerstwa między subjektami procesu edukacyjnego, rodzicami i środowiskiem. Zidentyfikowano główne wymagania i czynniki zapewniające efektywną realizację nauczania na odległość, jego główne zalety i trudności w realizacji, podejścia do projektowania środowiska nauczania na odległość.

Słowa kluczowe: edukacja w czasie pandemii, kształcenie na odległość jako technologia pedagogiczna, zapewnienie wysokiej jakości i dostępnej edukacji.

ABSTRACT

The article highlights the issue of substantiating the organizational and pedagogical conditions for the implementation of distance learning as an effective means for overcoming the challenges in the education field caused by the pandemic, a pedagogical technology that enables to maintain accessible and quality education under quarantine restrictions. The article reviews the international experience and trends in the development of educational systems with regard to the search for effective means to establish the educational process in emerging realities. It is emphasised that the introduction of distance learning requires adjustment of the content of education and pedagogical technologies, provision of additional funding, support for pupils from low-income families and children with special needs, strengthening of partnership cooperation between the subjects of the educational process, parents and the society. The fundamental requirements and factors that ensure the effective implementation of distance learning, its major advantages and constraints, approaches to designing a distance education environment are specified.

Keywords: education in the context of the pandemic, distance learning as a pedagogical technology, providing quality and accessible education.

Jerzy NIKITOROWICZ
ORCID ID: 0000-0003-4371-8322

DYLEMATY TOŻSAMOŚCIOWE W KONTEKŚCIE PANDEMII

IDENTITY DILEMMAS IN THE CONTEXT OF A PANDEMIC

Jerzy Nikitorowicz – prof. dr hab., kierownik Katedry Edukacji Międzykulturowej i Elementarnej na Wydziale Nauk o Edukacji Uniwersytetu w Białymstoku, wieloletni dziekan Wydziału Pedagogiki i Psychologii, rektor tego uniwersytetu w latach 2005–2012, członek Prezydium KNP PAN, przewodniczący Zespołu Pedagogiki Kultury i Edukacji Międzykulturowej KNP PAN.

Jerzy Nikitorowicz – professor, Ph.D, Head of the Department of Intercultural and Elementary Education at the Faculty of Education of the Białystok University, a long-time Dean of the Faculty of Pedagogy and Psychology, Rector of the abovementioned University (2005–2012), a member of the Presidium of Pedagogical Sciences Committee of the Polish Academy of Sciences, Chief of the Pedagogy of Culture and Intercultural Education Team of the Committee of Pedagogical Sciences of the Polish Academy of Sciences.

STRESZCZENIE

Autor wychodzi z założenia, że zarówno podmioty, jak i społeczeństwa nie były świadomościowo i kompetencyjnie przygotowane do zjawiska pandemii. Sytuacja ta wywołała liczne dylematy tożsamościowe związane ze zderzeniem się silnych emocji z rozumową interpretacją zjawiska oraz zachowania i działania irracjonalne.

Autor skupia się na dylematach tożsamościowych spowodowanych konfliktem zakresów i wymiarów tożsamości, odwołując się do opracowanej przez siebie Teorii Wielozakresowej Wielowymiarowej Tożsamości. Wskazuje także na dylematy w kontekście interpretacji wolności i interesów wspólnoty, zwraca uwagę na problem zerwania

umowy społecznej, interpretację wolności pozytywnej i negatywnej. W zakończeniu zwraca uwagę na wyzwania edukacji w procesie przezwyciężania przedstawionych dylematów tożsamościowych.

Słowa kluczowe: pandemia, świadomość, kompetencje, tożsamość, dylematy tożsamościowe.

ABSTARCT

The author assumes that both individuals and societies were not consciously and competently prepared for the pandemic. This situation caused numerous identity dilemmas related to the clash of strong emotions with the rational interpretation of the phenomenon as well as irrational behavior and actions.

The author focuses on identity dilemmas caused by the conflict of Ganges and dimensions of identity, referring to the Theory of the Multi-range Multidimensional Identity he developed. He also points to dilemmas in the context of the interpretation of the freedom and interests of the community. Points to the problem of breaking the social contract, and the interpretation of positive and negative freedom. At the end, draws attention to the challenges of education in the process of overcoming the presented identity dilemmas.

Keywords: pandemic, awareness, competences, identity, identity dilemmas.

Bogusław ŚLIWERSKI
ORCID ID: 0000-0002-3875-8154

ALTERNATYWNE ENKLAWY PROBLEMY PROWADZENIA BADAŃ NAUKOWYCH

ALTERNATIVE ENCLAVES
PROBLEMS OF SCIENTIFIC RESEARCH CONDUCTING

Bogusław Śliwerski – prof. dr hab. na Uniwersytecie Łódzkim i w Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie, doktor *honoris causa*: UMCS, KUL, UKW, UKSW, Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy; były przewodniczący Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN (2011–2019), redaktor naczelny kwartalnika „Studia z Teorii Wychowania”; członek Zespołu Nauk Społecznych Rady Doskonałości Naukowej oraz członek The International Board of Tomas Bata University in Zlin.

Bogusław Śliwerski – professor, Ph.D, at the University of Lodz and The Maria Grzegorzewska University in Warsaw, *doctor honoris causa*: UMCS, KUL, UKW, UKSW, National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine; former chairman of the Pedagogical Sciences Committee of the Polish Academy of Sciences (2011–2019), editor-in-chief of the quarterly “Studia z Teorii Wychowania” [*Studies of the Theory of Education*]; member of the Social Sciences Team of the Council for Scientific Excellence and the member of The International Board of Tomas Bata University in Zlin.

STRESZCZENIE

Autor artykułu podejmuje nieporuszany przez naukowców problem prowadzenia badań naukowych w szkołach alternatywnych. Szczególnie specyfika szkół o fundamentalnych, ortodoksyjnych założeniach pedagogicznych, filozoficznych, a nawet teologicznych utrudnia wejście na ich teren badacza spoza tego środowiska. Powstaje ważny problem, w jakim stopniu publikacje twórców szkół alternatywnych mają nie tylko subiektywny, autobiograficzny, ale i interesowny charakter.

Słowa kluczowe: szkoły alternatywne, badania naukowe, ortodoksja, miejsce szkoły, przestrzeń szkoły.

ABSTARCT

The author of the article takes up the problem of conducting scientific research in alternative schools, which is not discussed by scientists. The specificity of schools with fundamental, orthodox pedagogical, philosophical and even theological assumptions makes it difficult for a researcher from outside this environment to enter them. An important problem arises to what extent the publications of alternative schools' authors are not only subjective, autobiographical, but also self-interested.

Keywords: alternative schools, research, orthodoxy, school location, school spac.

Switłana SYSOJEW
ORCID ID: 0000-003-2499-732X

PEDAGOGICAL ASPECTS OF DIGITALIZATION OF EDUCATION

PEDAGOGICZNE ASPEKTY CYFRYZACJI KSZTAŁCENIA

Svitlana Sysoieva – Doctor of Science in Education, Professor, Academician of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Academician Secretary of the Department of Philosophy of Education, General and Preschool Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Ukraine).

Switłana Sysojewa – doktor habilitowany w dziedzinie pedagogiki, profesor, członek rzeczywisty (akademik) Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy, akademik-sekretarz Wydziału Filozofii Oświaty, Pedagogiki Ogólnej i Przedszkolnej Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy (Ukraina).

STRESZCZENIE

Artykuł analizuje wpływ globalizacji i rozwoju technologicznego społeczeństwa na działalność naukową, system edukacji, organizację i technologie procesu edukacyjnego. Identyfikowane są pedagogiczne priorytety cyfryzacji edukacji: połączenie wysiłków naukowców oraz praktyków na rzecz kompleksowej analizy i interdyscyplinarnych rozwiązań współczesnych problemów cyfrowego środowiska edukacyjnego, pedagogicznych zasad cyfryzacji edukacji; sformułowanie zapisów pojęciowych pedagogiki cyfrowej i zdefiniowanie podstawowych koncepcji pedagogicznych edukacji cyfrowej, rozwój dydaktyki cyfrowej, rewizja form, metod, środków i technologii nauczania, edukacji i rozwoju ucznia w przestrzeni cyfrowej; rozpoznanie cech i kierunków edukacji dzieci i młodzieży w środowisku cyfrowym, nowych form i podejść do organizowania oddziaływania edukacyjnego na dzieci oraz młodzież w środowisku cyfrowym, wskazanie zagrożeń

związanych z cyfryzacją edukacji i sposobów ich przewycięzania. Pokazano, że misją nowoczesnej edukacji jest zapewnienie społeczeństwu i każdemu obywatelowi przejścia do ery cyfrowej, skupiając się na różnych narzędziach, innym środowisku życia i szkoleniu nie tylko młodych ludzi, ale także osób w średnim i starszym wieku w zakresie nowych typów, a także rodzajów pracy.

Słowa kluczowe: cyfryzacja edukacji, priorytety pedagogiczne, pedagogika cyfrowa, dydaktyka cyfrowa, edukacja w środowisku cyfrowym, zagrożenia związane z cyfryzacją edukacji.

ABSTRACT

The article analyzes the impact of globalization and technological development of society on scientific activity, education system, organization and technologies of the educational process; pedagogical priorities of digitalization of education are identified: joining the efforts of scientists and practitioners for a comprehensive analysis and interdisciplinary solutions of modern problems of digital educational environment, pedagogical principles of digitalization of education; formulation of conceptual provisions of digital pedagogy and definition of the basic pedagogical concepts of digital education, development of digital didactics, revision of forms, methods, means and technologies of teaching, education and development of the learner in digital space; identification of features and directions of education of children and youth in the digital environment, new forms and approaches to organizing the educational impact on children and youth in the digital environment, outlining the risks of digitalization of education and means of overcoming them; it is shown that the mission of modern education is to provide society and every citizen with a transition to a digital age focusing on different tools, different living environment and training not only young people but also middle-aged and older people for new types and kinds of work.

Keywords: digitalization of education, pedagogical priorities, digital pedagogy, digital didactics, education in digital environment, risks of digitalization of education.

Nella NYCZKAŁO

ORCID ID: 0000-0002-5989-5684

Wałentyna HORDIJENKO

ORCID ID: 0000-0003-4939-9027

Nadia TYMKIW

ORCID ID: 0000-0002-5598-7717

BLENDED LEARNING AS A CREATIVE PEDAGOGICAL ACTIVITY

**KSZTAŁCENIE MIESZANE JAKO KREATYWNE DZIAŁANIE
PEDAGOGICZNE**

Nellia Nychkalo – Doctor of Science in Education, Professor, Academician of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Academician Secretary of the Department of Professional Education and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Ukraine).

Nella Nyczkało – doktor habilitowany w dziedzinie nauk pedagogicznych, profesor, członek rzeczywisty (akademik) Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych, akademik-sekretarz Wydziału Edukacji Zawodowej i Dorosłych Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy (Ukraina).

Valentyna Hordiienko – Ph.D in Education, Scientific Secretary of the Department of Professional Education and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Senior Researcher of the Content and Technologies of Pedagogical Education Department at the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Ukraine).

Wałentyna Hordijenko – dr nauk pedagogicznych, sekretarz naukowy Wydziału Edukacji Zawodowej i Dorosłych Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy, starszy pracownik naukowy, kierownik

Wydziału Treści i Technologii Edukacji Pedagogicznej Instytutu Edukacji Pedagogicznej i Edukacji Dorosłych im. Ivana Ziaziuna Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy (Ukraina).

Nadiia Tymkiw – Doctor of Science in Education, Professor, Head of the English Language Department at the Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas (Ukraine).

Nadia Tymkiw – doktor habilitowany w dziedzinie nauk pedagogicznych, profesor, kierownik Katedry Języka Angielskiego Narodowego Technicznego Uniwersytetu Nafty i Gazu w Iwano-Frankowsku (Ukraina).

STRESZCZENIE

Uwzględniono specyfikę wykorzystania blended learningu w procesie edukacyjnym, w szczególności jego zalety, wady i problematyczne aspekty. Celem artykułu jest zbadanie aktualnych trendów blended learning i jego cech w kontekście pandemii COVID-19. Blended learning jako innowacyjna forma działalności edukacyjnej jest złożoną formacją dynamiczną, która powstaje i rozwija się pod wpływem warunków zewnętrznych i wewnętrznych. Jest to jakościowo nowe podejście, które przekształca strukturę i treść nauczania, zmieniając tradycyjną rolę wykładowcy i ucznia w celu osiągnięcia wysokich wyników. Zapewnienie wysokiej jakości blended learningu wymaga zmiany podejścia w celu określenia struktury, treści, zakresu dydaktycznego materiału szkoleniowego do szkolenia przyszłych profesjonalistów. Podstawą jego efektywnego wykorzystania jest gotowość metodologiczno-technologiczna wykładowców, studentów i instytucji edukacyjnych, a także gruntowne wsparcie naukowe i metodyczne każdej dyscypliny, dobór optymalnego modelu procesu edukacyjnego, celowe przygotowanie i organizacja nie tylko offline zajęć, ale także samodzielna praca studentów. Formy organizacji blended learningu polegają na ustaleniu sposobu organizacji procesu edukacyjnego, który określa czas i organizację uczenia się, jego lokalizację, skład uczestników procesu edukacyjnego, charakter zewnętrznej funkcji identyfikacyjnej i rolę wykładowców, studentów, ich komunikację. W społeczeństwie cyfrowym obiektywna jest potrzeba teoretycznego i metodologicznego uzasadnienia nowej dydaktyki jako subdyscypliny pedagogiki.

Słowa kluczowe: blended learning, nauczanie online, nauczanie na odległość, nauczanie synchroniczne i asynchroniczne, interaktywność, modele blended learningu.

ABSTRACT

The peculiarities of using blended learning in the educational process, in particular its advantages, disadvantages and problematic aspects are considered. The aim of the article is to study the current trends of blended learning and its features in terms of the COVID-19 pandemic. Blended learning as an innovative form of educational activity is a complex dynamic formation that is created and developed under the influence of external and internal conditions. Blended learning is a qualitatively new approach that transforms the structure and content of learning, changing the traditional role of lecturer and student in order to achieve high results. Ensuring high-quality blended learning requires a change in approaches to determine the structure, content, scope of didactic training material for training future professionals. The basis of effective use of blended learning is methodological and technological readiness of lecturers, students and educational institutions, as well as thorough scientific and methodological support of each discipline, selection of the optimal model of educational process, purposeful preparation and organization of not only offline classes, but also independent work of students. Forms of blended learning organization involve determining the method of arranging the educational process, which determines the time and organizational modes of learning, its location, the composition of participants in the educational process, the nature of external identifying function and role of lecturers, students, and their communication. In a digital society the need for theoretical and methodological justification of the new didactics as a subdiscipline of pedagogical science is objective.

Keywords: blended learning, online learning, distance learning, synchronous and asynchronous learning, interactivity, blended learning models.

Jan ŁASZCZYK

ORCID ID: 0000-0002-5040-8296

LEKCJA Z POWSZECHNEJ EDUKACJI ZDALNEJ

GLOBAL DISTANCE EDUCATION: LESSONS LEARNED

Jan Łaszczyk – prof. dr hab., kierownik Zakładu Metodologii i Pedagogiki Twórczości w Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, były rektor APS, zagraniczny członek Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy, członek Rady Naukowej NASK PIB, członek Rady Fundacji na rzecz Jakości Kształcenia, członek Rady Naukowej czasopisma „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze”.

Jan Łaszczyk – professor, Ph.D, Head of the Department of Methodology and Pedagogy of Creativity at The Maria Grzegorzewska University, former Rector of The Maria Grzegorzewska University, foreign member of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, member of the NASK PIB [*Research and Academic Computer Network – National Research Institute*] Scientific Council, member of the Council of the Foundation for Quality of Education, member of the Scientific Council of the journal “Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” [*Issues in Childhood Care and Education*].

STRESZCZENIE

Znany od dawna sposób kształcenia na odległość (Distance Learning) stosunkowo wolno torował sobie drogę do praktyki edukacji uniwersyteckiej, omijając w zasadzie szkołę podstawową i średnią. Pandemia COVID-19 wymusiła wykorzystanie tej metody na skalę społeczną niezależnie od wieku kształconych i dziedziny nauki w dodatku w tempie ekspresowym. Dokonywane oceny powszechnej edukacji zdalnej, dostrzegane słabości tej metody wiązane są głównie z brakami w zakresie infrastruktury i sprzętu informatycznego, niedoskonałościami metodycznymi, ogólnym nieprzygotowaniem gruntu do implementacji systemu. Niemal nieobecna jest refleksja związana z pytaniem o to, czy i w jakim stopniu narzędzia i formy wirtualne służą

przygotowaniu uczących się do działania na rzecz dobrostanu świata, ich rozwoju i przygotowania do realizacji tych wartości, które ukształtowały cywilizację europejską, a ujętych w tradycyjną triadę: prawdy, dobra, piękna. Pytanie to stanowi oś przewodnią niniejszego opracowania.

Słowa kluczowe: edukacja zdalna, DL, indywidualność, pandemia, wartości, zadania kształcenia.

ABSTRACT

The long-known method of distance learning has been slowly paving its way into academic practice, essentially steering clear of primary and secondary education. The COVID-19 pandemic has necessitated the rapid use of the method on a large scale, regardless of the age of the educated or the academic discipline taught. The evaluation of the widespread distance learning method has revealed weaknesses associated mainly with inadequate IT infrastructure, lack of IT equipment, methodological shortcomings, and a general lack of a solid base for the implementation of the new system. The question of whether and to what extent the virtual forms and tools can serve to prepare learners to act for the world's common good, or to promote their development and readiness to enact the values that have shaped the European civilisation and that are encapsulated within the traditional triad of truth, beauty, and goodness, has hardly been asked. This question is the driving force of the current work.

Keywords: distance learning, DL, individuality, pandemic, values, educational goals.

Olha MATWIJENKO
ORCID ID: 0000-0002-7306-7594

THE PANDEMIC AND THE CRASH COURSE IMMERSION IN E-LEARNING

PANDEMIA I PRZYSPIESZONE OPANOWANIE E-LEARNINGU

Olha Matviienko – Doctor of Science in Education, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Professor of the Foreign Languages Methodology Teaching and Information and Communication Technologies Department at the Kyiv National Linguistic University (Ukraine).

Olha Matwijkeno – doktor habilitowany w dziedzinie pedagogiki, profesor, członek korespondent Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy, profesor katedry Pedagogiki, Metody Nauczania Języków Obcych oraz Technologii Informacyjno-Komunikacyjnych Kijowskiego Narodowego Uniwersytetu Lingwistycznego (Ukraina).

STRESZCZENIE

Niniejszy artykuł ma na celu rozważenie reakcji ukraińskiej edukacji na pandemię COVID-19. Przedmiotem badań jest wpływ pandemii na przejście od tradycyjnego nauczania do e-learningu. Badanie ma charakter empiryczny i wykorzystuje głównie metodę opisową, chociaż stosowane są również podejścia jakościowe i ilościowe. W ten sposób autor zamierza odpowiedzieć na pytania dotyczące trwałości integracji technologii i przygotowania ukraińskich nauczycieli do kształcenia na odległość, a także elastyczności i możliwości aktualizacji oraz modernizacji algorytmów metodologicznych i organizacyjnych odpowiadających na wybuch pandemii. W obliczu pandemii za drzwiami całkowite przejście od tradycyjnego nauczania twarzą w twarz do nauczania online musiało nastąpić szybko. Dlatego wiele ukraińskich instytucji edukacyjnych napotkało trudności, zwłaszcza na samym początku. Jednak pandemia znacząco zmieniła nastawienie ukraińskich pedagogów

i uczniów do e-learningu. Wyniki tych badań dowodzą, że edukacja ukraińska wytrzymuje pandemię. Co więcej, wyzwania i możliwości, jakie COVID-19 wniósł w życie Ukraińców, są skrupulatnie badane pod kątem dalszych ulepszeń usług edukacyjnych.

Słowa kluczowe: COVID-19, e-learning, wyzwanie pandemiczne, edukacja tradycyjna, przyspieszony kurs immersyjny, edukacja ukraińska.

ABSTRACT

The paper aims to consider the responses of Ukrainian education to the COVID 19 pandemic. The research subject is the impact of the pandemic on shifting from traditional to e-learning. The study is empirical and engages the descriptive method predominantly, although the qualitative and quantitative approaches are applied as well. Thus, the author intends to answer the questions about technology integration sustainability and preparedness of Ukrainian teachers for distance education before the pandemic outbreak; the flexibility and capacity to update and modernize the methodological and organizational algorithms responding to the pandemic challenges; the effect of the pandemic on the future of Ukrainian education. With the lockdown at the door, a complete transition from traditional face-to-face to online teaching had to happen quickly. Therefore, many Ukrainian educational institutions faced many difficulties, especially at the very onset of the pandemic. The pandemic has significantly changed the attitudes of Ukrainian educators and students towards e-learning. The findings of this research prove that Ukrainian education withstands the pandemic challenges. Moreover, the challenges and opportunities COVID-19 has brought to the life of Ukrainians are studied carefully for further improvements in educational services.

Keywords: COVID-19, e-learning, crash course immersion, the pandemic challenge, traditional education, Ukrainian education.

Natalia MURANOWA
ORCID ID: 0000-0003-1527-0989

Natalia ANDRIJCZUK
ORCID ID: 0000-0001-8194-541

Natalia SEJKO
ORCID ID: 0000-0002-6197-9553

STATE AND TENDENCIES OF INSTITUTIONAL SUPPORT OF SCIENTIFIC AND TECHNICAL SPHERE AND EDUCATIONAL POLICY OF UKRAINE

STAN I TENDENCJE WSPARCIA INSTYTUCJONALNEGO
SFERY NAUKOWEJ I TECHNICZNEJ
ORAZ POLITYKI EDUKACYJNEJ UKRAINY

Natalia Muranova – Doctor of Science in Education, Professor, Vice-Rector for Research, Teaching, Education and International Relations of the State Institution of Higher Education «University of Educational Management» of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Ukraine).

Natalia Muranova – doktor habilitowany w dziedzinie pedagogiki, profesor, prorektor ds. nauki, nauczania, edukacji i stosunków międzynarodowych Państwowej Wyższej Szkoły „Uniwersytet Zarządzania Oświatą” Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy (Ukraina).

Natalia Andriichuk – Ph.D in Education, Associate Professor, State University «Zhytomyr Polytechnic» (Ukraine).

Natalia Andrijczuk – doktor nauk pedagogicznych, Associate Professor, Państwowy Uniwersytet „Żytomierska Politechnika” (Ukraina).

Nataliia Seiko – Doctor of Science in Education, Professor, Ivan Franko Zhytomyr State University (Ukraine).

Natalia Sejko – doktor habilitowany w dziedzinie pedagogiki, profesor, Żytomierski Uniwersytet Państwowy im. Iwana Franki (Ukraina).

STRESZCZENIE

Artykuł jest poświęcony analizie aktualnego stanu wsparcia instytucjonalnego sfery naukowo-technicznej i polityki edukacyjnej kraju, wyjaśnia główne trendy hamujące rozwój innowacyjności oraz uzasadnia propozycje poprawy instytucjonalnego wpływu na sferę naukowo-techniczną i politykę edukacyjną w Ukrainie. Metody badawcze obejmują metody analizy porównawczej, strukturalnej i funkcjonalnej oraz modelowania teoretycznego. Podejścia metodologiczne, systemowe, porównawcze i instytucjonalne są wybierane przez podejścia metodologiczne. Ustalono, że innowacyjna działalność naukowa, techniczna i edukacyjna jest warunkiem budowy konkurencyjności Ukrainy na rynkach światowych. Uzasadniona jest konieczność stworzenia jednej, wzajemnie powiązanej podstawy normatywno-prawnej, która dawałaby efekt synergii w aspekcie wdrażania wyników opracowań naukowych i badań naukowców oraz pedagogów. Przeprowadzana jest analiza porównawcza typów narodowych systemów innowacji krajów świata na podstawie porównania ich cech instytucjonalnych (kryteriów). Zwrócono uwagę na tendencje utrudniające przejście Ukrainy do innowacyjnego modelu rozwoju. Proponuje się wzmocnienie współpracy z krajami o wysokim rozwoju naukowym i technologicznym w dziedzinach, w których nauka ukraińska jest w stanie uzyskiwać wyniki na światowym poziomie, w celu realizacji potencjału ukraińskich szkół naukowych w globalnym systemie podziału pracy w nauce i ustanowienia właściwej komunikacji między zespołami naukowców (badaczy), pedagogów oraz z przedsiębiorstwami i przedstawicielami biznesu.

Słowa kluczowe: wsparcie instytucjonalne, sfera naukowo-techniczna, krajowy system innowacji, edukacja, tendencje.

ABSTRACT

The article analyzes the current state of institutional support of science and technology and educational policy of the country. The main tendencies that hinder the development of innovations in the state are clarified. Besides, the authors substantiate the proposals for improving the institutional support of the state scientific and technical sphere and educational policy in Ukraine. The research methods include methods of comparative, structural and functional analysis and theoretical modeling. Systematic, comparative and institutional approaches are

chosen by methodological approaches. It is established that innovative scientific, technical and educational activities are a prerequisite for building a competitive Ukraine in world markets. The necessity of forming a single interconnected regulatory framework is substantiated. Such framework would give a synergistic effect in terms of implementing the results of research and development of scientists and educators. The authors made a comparative analysis of the types of world national innovation systems based on a comparison of their institutional features (criteria). The tendencies that hinder the transition of Ukraine to an innovative model of development are highlighted. It is proposed to strengthen cooperation with countries of high scientific and technological development in areas where Ukrainian science is able to obtain world-class results in order to realize the potential of Ukrainian scientific schools in the world system of division of labor in the field of science and to establish proper communication between teams of scientists (researchers), educators and enterprises as well as business representatives.

Keywords: institutional support, scientific and technical sphere, national innovation system, education, tendencies.

Łarysa ŁUKIANOWA

ORCID ID: 0000-0002-0982-6162

Leila SUŁTANOWA

ORCID ID: 0000-0002-3324-6926

**WPŁYW PANDEMII COVID-19 NA SZKOLNICTWO
WYŻSZE I SPOSOBY PRZEZWYCIĘŻANIA JEJ
KONSEKWENCJI W KRAJOWEJ ORAZ ZAGRANICZNEJ
PRZESTRZENI EDUKACYJNEJ**

THE IMPACT OF THE COVID-19 PANDEMIC ON HIGHER
EDUCATION AND WAYS TO OVERCOME ITS CONSEQUENCES IN
THE NATIONAL AND INTERNATIONAL EDUCATION SPACE

Larysa Lukianova – Doctor of Science in Education, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Director of the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Ukraine).

Łarysa Łukianowa – doktor habilitowany w dziedzinie pedagogiki, profesor, członek korespondent Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy, dyrektor Instytutu Edukacji Pedagogicznej i Edukacji Dorosłych im. Ivana Ziaziuna Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy (Ukraina).

Leila Sultanova – Doctor of Science in Education, Professor, Head of the Theory and Practice in Teacher Education Department at the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Ukraine).

Leila Sułtanowa – doktor habilitowany w dziedzinie pedagogiki, profesor, kierownik działu teorii i praktyki edukacji pedagogicznej Instytutu Edukacji Pedagogicznej i Edukacji Dorosłych im. Ivana Ziaziuna Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy (Ukraina).

STRESZCZENIE

W artykule przeanalizowano badania europejskich i ukraińskich organizacji edukacyjnych poświęcone kwestii wpływu pandemii COVID-19 na szkolnictwo wyższe w celu zidentyfikowania negatywnych i pozytywnych konsekwencji oraz potencjalnych możliwości systemu szkolnictwa wyższego. Przedmiotem badania jest funkcjonowanie systemu szkolnictwa wyższego w warunkach pandemii. Zagadnienia badawcze obejmowały: wpływ pandemii COVID-19 na naukę i szkolnictwo wyższe na poziomie globalnym i regionalnym; ekonomiczne konsekwencje pandemii COVID-19 dla uczelni; wpływ pandemii COVID-19 na interakcję studentów i wykładowców. Do wyznaczenia głównych kierunków badań wykorzystano następujące metody badawcze: analiza wtórna i interpretacja wyników sondaży socjologicznych; usystematyzowanie i klasyfikacja wykorzystanego materiału teoretycznego i faktologicznego; analiza doświadczeń funkcjonowania szkolnictwa wyższego w warunkach alarmowego przejścia do kształcenie zdalnego; analiza porównawcza z doświadczeniem zagranicznym; analiza prognostyczna w celu określenia perspektyw dalszych badań.

Na podstawie przeanalizowanych raportów i badań europejskich i ukraińskich organizacji edukacyjnych dotyczących wpływu pandemii COVID-19 na szkolnictwo wyższe zidentyfikowano następujące przyczyny negatywnych konsekwencji: nagłe przejście do uczenia się i nauczania na odległość; problemy związane z umiędzynarodowieniem i mobilnością akademicką; nieufność do wyników badań naukowych; zawieszenie współpracy uczelni z różnymi organizacjami; zmniejszenie wysokości finansowania edukacji; utrata aktualności kształcenia długoterminowego; brak gotowości wykładowców i studentów do nauczania na odległość; zakłócenia w organizacji procesu edukacyjnego; brak interaktywnej współpracy między studentem a wykładowcą; brak odpowiednich form kontroli i obiektywnej oceny; nieodpowiednie zaopatrzenie materialno-techniczne. Jednak edukacja narodowa ma potencjalne możliwości odnowy. Dla efektywnego funkcjonowania systemu szkolnictwa wyższego konieczne jest przeprowadzenie autoanalizy, która pozwoli instytucjom edukacyjnym przetestować skuteczność istniejących rozwiązań cyfrowych, określić ich potrzeby w zakresie modernizacji technologicznej, zapewnić przekwalifikowanie wykładowców, zidentyfikować strategie dalszego rozwoju, ustabilizować edukację i wyprowadzić ją na nowy poziom jakości.

Słowa kluczowe: pandemia COVID-19, szkolnictwo wyższe, uczelnie wyższe, wykładowca, student.

ABSTRACT

The present article analyses research by European and Ukrainian educational organizations on the issue of the impact of the COVID-19 pandemic on higher education in order to identify negative and positive consequences and potential opportunities for the higher education system. The subject of the study is the functioning of the higher education system under pandemic conditions. The research issues included: the impact of the COVID-19 pandemic on science and higher education at global and regional levels; the economic consequences of the COVID-19 pandemic for universities; the impact of the COVID-19 pandemic on student and lecturer interaction. The following research methods were used to determine the main directions of the research: secondary analysis and interpretation of the results of sociological surveys; systematization and classification of the theoretical and factual material used; analysis of the experience of higher education functioning under the conditions of the alert transition to distance learning; comparative analysis with foreign experience; predictive analysis to determine the prospects for further research.

Based on the analyzed reports and studies of European and Ukrainian educational organizations on the impact of the COVID-19 pandemic on higher education, the following causes of negative consequences were identified: sudden shift to distance learning and teaching; problems related to internationalization and academic mobility; distrust of scientific research results; suspension of university cooperation with various organizations; reduction of the amount of education funding; loss of validity of long-term education; lack of readiness of lecturers and students for distance learning; disruptions in the organization of the educational process; lack of interactive cooperation between student and lecturer; lack of appropriate forms of control and objective assessment; inadequate material and technical supplies. However, national education has potential for renewal. For the effective functioning of the higher education system, it is necessary to conduct a self-analysis that will allow educational institutions to test the effectiveness of existing digital solutions, identify their needs for technological modernization, provide retraining of lecturers, identify strategies for further development, stabilize education and bring it to a new level of quality.

Keywords: COVID-19 pandemic, higher education, universities, lecturer, student.

Mykoła KYRYCZENKO
ORCID ID: 0000-0003-1756-9140

Natalia MURANOWA
ORCID ID: 0000-0003-1527-0989

Ołena WOLARSKA
ORCID ID: 0000-0002-6812-115

**ORGANIZING EDUCATIONAL PROCESS
IN INSTITUTIONS OF HIGHER AND POSTGRADUATE
EDUCATION OF UKRAINE IN THE CONDITIONS
OF PANDEMII**

ORGANIZACJA PROCESU KSZTAŁCENIA W INSTYTUCJACH
SZKOLNICTWA WYŻSZEGO I PODYPLOMOWEGO UKRAINY
W WARUNKACH PANDEMII

Mykoła Kyrychenko – Ph.D in Education, Associate Professor, Corresponding Member of the National Academy of Sciences of Higher Education of Ukraine, Rector of the State Institution of Higher Education «University of Educational Management» of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Ukraine).

Mykoła Kyryczenko – dr nauk pedagogicznych, Associate Professor, członek korespondent Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy, rektor Państwowej Wyższej Szkoły, „Uniwersytet Zarządzania Oświatą” Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy, profesor katedry Filozofii i Edukacji Dorosłych Państwowej Wyższej Szkoły „Uniwersytet Zarządzania Oświatą” Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy (Ukraina).

Natalia Muranova – Doctor of Science in Education, Professor, Vice-Rector for Research, Teaching, Education and International Relations of the State Institution of Higher Education «University of Educational Management» of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Ukraine).

Natalia Muranowa – doktor habilitowany w dziedzinie pedagogiki, profesor, prorektor ds. nauki, nauczania, edukacji i stosunków międzynarodowych Państwowej Wyższej Szkoły „Uniwersytet Zarządzania Oświatą” Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy (Ukraina).

Olena Voliarska – Doctor of Science in Education, Associate Professor, Professor of the Psychology, Pedagogy and Tourism Department at the Kyiv National Linguistic University (Ukraine).

Ołena Wolarska – doktor habilitowany w dziedzinie pedagogiki, Associate profesor, profesor katedry Psychologii, Pedagogiki i Turystyki Kijowskiego Narodowego Uniwersytetu Lingwistycznego (Ukraina).

STRESZCZENIE

W artykule analizowane jest doświadczenie organizacji procesu edukacyjnego w szkołach wyższych i podyplomowych w warunkach COVID-19. Przedstawiono wyniki ankiety przeprowadzonej wśród studentów i kadry naukowo-dydaktycznej w celu oceny jakości procesu kształcenia poprzez kształcenie na odległość. Opisane jest doświadczenie Państwowej Wyższej Szkoły „Uniwersytet Zarządzania Oświatą” przy Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy na temat organizacji procesu edukacyjnego. Udowodniono potrzebę wykorzystania technologii cyfrowych w procesie kształcenia na uczelniach wyższych i podyplomowych oraz ukierunkowanie szkoleń na rozwój kompetencji cyfrowych poprzez doskonalenie i nabywanie umiejętności krytycznego i odpowiedzialnego korzystania, a także interakcji z technologiami cyfrowymi na rzecz edukacji. Uzasadniona jest konieczność wprowadzenia modeli blended learningu, które pozwolą zapewnić dostępność i inkluzywność świadczenia usług edukacyjnych aplikantom; elastyczność uczenia się dla niektórych kategorii studentów; wprowadzenie edukacji dualnej; szkolenie klientów usług edukacyjnych na indywidualnej trajektorii; koordynacja treści wszystkich programów edukacyjnych; stałe monitorowanie jakości kształcenia i jakości usług edukacyjnych. Przedstawiono sugestie i propozycje dotyczące usprawnienia procesu edukacyjnego w szkolnictwie wyższym i podyplomowym w związku z rozprzestrzenianiem się koronawirusa.

Słowa kluczowe: uczenie się na odległość, choroba COVID-19, modele blended learningu, proces edukacyjny, technologie cyfrowe.

ABSTRACT

The article analyzes the experience of organizing educational process in institutions of higher and postgraduate education in the conditions of COVID-19. The survey results of students and research and teaching staff assessment of the quality of organization of distance learning educational process have been processed. The experience of State Institution of Higher Education „University of Educational Management” of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine in organizing educational process is highlighted. The necessity of using digital technologies in the educational process of higher and postgraduate education institutions as well as directing training courses to developing digital competence by improving and acquiring skills and abilities of confident, critical and responsible use and interaction with digital technologies for education are proved. The necessity of introducing models of blended learning providing access and inclusiveness for applicants of educational services is substantiated. Learning flexibility for certain categories of students; introducing dual education; training beneficiaries of educational services according to their individual trajectories; coordinating content of all educational programs; constant monitoring of the quality of education and the quality of educational services is described. Proposals and recommendations for improving the educational process in higher and postgraduate education due to the spread of COVID-19 coronavirus disease are provided.

Keywords: distance learning, COVID-19 coronavirus disease, models of blended learning, educational process, digital technologies.

Sławomir SOBCZAK

ORCID ID: 0000-0001-5215-0607

Tamara ZACHARUK

ORCID ID: 0000-0001-7306-5436

**PREFEROWANIE PRZEZ STUDENÓW TRYBU
KSZTAŁCENIA UNIWERSYTECKIEGO PO ICH
DOŚWIADCZENIACH W CZASIE PANDEMII**

**STUDENTS PREFERENCES FOR MODE OF UNIVERSITY
EDUCATION BY SOCIODEMOGRAPHIC AFTER THEIR
EXPERIENCES DURING A PANDEMIC**

Sławomir Sobczak – doktor habilitowany, profesor Uniwersytetu Przyrodniczo Humanistycznego w Siedlcach, były dyrektor Instytutu Pedagogiki w UPH.

Sławomir Sobczak – PhD, professor of the Siedlce University of Natural Sciences and Humanities, former Head of the Institute of Pedagogy at the Siedlce University of Natural Sciences and Humanities.

Tamara Zacharuk – doktor habilitowany, profesor Uniwersytetu Przyrodniczo Humanistycznego w Siedlcach, była prorektor UPH ds. organizacji i rozwoju w latach 2008–2012 oraz była rektor UPH w latach 2012–2020.

Tamara Zacharuk – PhD, professor of the Siedlce University of Natural Sciences and Humanities, Former Vice-Rector of the Siedlce University of Natural Sciences and Humanities for Organization and Development (2008–2012) and former Rector of the Siedlce University of Natural Sciences and Humanities (2012–2020).

STRESZCZENIE

W badaniach uwzględniono dane socjodemograficzne studentów i skorelowano je z trzema rodzajami kształcenia uniwersyteckiego: online, mieszanym i stacjonarnym. Celem badań było określenie korelacji pomiędzy wyborem trzech typów kształcenia uniwersyteckiego a danymi socjodemograficznymi studenta. Postanowiono sprawdzić: czy doświadczenie przez studentów zdalnego nauczania spowoduje niechęć do trybu kształcenia uniwersyteckiego w systemie online, czy też ich doświadczenie studiowania online będzie sprzyjało preferowaniu przez nich tego typu kształcenia, oraz czy zachodzi korelacja pomiędzy preferowaniem przez studentów trybu kształcenia uniwersyteckiego a ich danymi biograficznymi. W badaniach pilotażowych przebadano 173 studentów w sposób losowy. Badania przeprowadzono za pomocą platformy internetowej Microsoft Forms. Wynik badań ujawnił, że 55% respondentów preferuje kształcenie online, 25% studentów opowiedziało się za kształceniem mieszanym, a 20% badanych osób pozostałoby przy trybie kształcenia stacjonarnego. Doświadczenie nauczania zdalnego podczas pandemii nie spowodowało odrzucenia przez studentów trybu nauczania online, wręcz przeciwnie – większość z badanych studentów (ok. 80%) preferuje naukę online lub w trybie mieszanym, a tylko 1/5 studentów chciałaby studiować wyłącznie w trybie stacjonarnym. Dane socjodemograficzne studenta nie korelowały istotnie statystycznie z jego wyborem trybu kształcenia uniwersyteckiego. Wybór trybu kształcenia prawdopodobnie zależy od czynników psychologicznych, a nie od uwarunkowań socjodemograficznych. W tym aspekcie należy poszerzyć badania. Jedynie istotne znaczenie miał wiek badanych. Młodszy studenci istotnie częściej niż ich starsi koledzy ze studiów preferowali tryb kształcenia online.

Słowa kluczowe: kształcenie uniwersyteckie, zdalne nauczanie, doświadczenie po pandemii, student.

ABSTRACT

The study took the socio-demographic data of the students and correlated it with the three types of education: online, blended, and residential. The purpose of this study was to determine the correlation between the choice of three types of university education and student socio-demographic data. It was decided to test: whether the students'

experience of remote learning will cause aversion to the online mode of university education, whether the experience of studying online will promote the preference for this type of education, whether there is a correlation between the students' preference for the mode of university education and their socio-demographical data. In the pilot study, 173 students were surveyed randomly. The study was conducted using Microsoft Forms online platform. The result of the study revealed that 55% of the respondents preferred online education, 25% of the students opted for blended learning, and 20% of the respondents would remain in the residential mode of education. The experience of distance learning students during the pandemic did not cause them to reject the online learning mode, on the contrary, most of the students surveyed about 80% prefer online or blended learning, and only 1/5 of the students would like to study exclusively in the full-time mode. The socio-demographical data of the student did not correlate statistically significantly with their choice of mode of university education. The choice of educational mode probably depends on psychological factors rather than socio-demographic conditions. The study should be expanded in this aspect. Only the age of the respondents was significant. Students who are younger were significantly more likely to prefer the online mode of education than their older college counterparts.

Keywords: university education, remote learning, post-pandemic experience, student.

Natalia AWSZENIUK
ORCID ID: 0000-0003-1012-005X

THE IMPACT OF ONLINE LEARNING ON THE QUALITY OF UNIVERSITY STUDENTS TRAINING UNDER THE CONDITIONS OF THE COVID-19 PANDEMIC

**WPLYW KSZTAŁCENIA ONLINE NA JAKOŚĆ KSZTAŁCENIA
STUDENTÓW UCZELNI WYŻSZYCH W WARUNKACH PANDEMII
WIRUSA COVID-19**

Nataliia Avsheniuk – Doctor of Science in Education, Senior Researcher, Head of the Foreign Systems of Pedagogical and Adult Education Department at the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Ukraine).

Natalia Awszeniuk – doktor habilitowany w dziedzinie nauk pedagogicznych, starszy pracownik naukowy, kierownik działu zagranicznych systemów edukacji pedagogicznej i edukacji dorosłych Instytutu Edukacji Pedagogicznej i Edukacji Dorosłych im. Ivana Ziaziuna Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy (Ukraina).

STRESZCZENIE

Niniejsze badanie ma na celu określenie poziomu satysfakcji studentów z nauki online na narodowym uniwersytecie ukraińskim, gdzie kursy ESP są prowadzone dla studentów pierwszego i drugiego roku studiów. Próba 167 studentów została wykorzystana do przeprowadzenia analizy ilościowej w celu zidentyfikowania wyzwań i zalet narzędzi do nauki online oraz środowisk uczenia się, które doprowadziły do zadowolenia studentów podczas lockdownu spowodowanego pandemią pandemii koronawirusa. Do walidacji badania zastosowano metodę statystyki opisowej. Jako narzędzia badawcze autorka wybrała obserwację, analizę literatury, kwestionariusz ankiety oraz analizę danych opisowych. Wyniki badania pokazują, że studenci są w większości zadowoleni z kursów ESP prowadzonych online, studenci osiągają oczekiwane postępy w nauce i są zadowoleni z nauczycieli,

którzy zdecydowali się korzystać z określonych narzędzi online do zarządzania kursem i jego oceny, jak również z systemów oceny, sesji szkoleniowych, profesjonalnej pomocy online itp. Okazuje się, że główne problemy, które wpływają na naukę online podczas COVID-19, są związane z wyzwaniami technicznymi, akademickimi i komunikacyjnymi. Badania satysfakcji studentów mogą prowadzić do zmian w działaniach edukacyjnych online, które z kolei mogą poprawić wyniki studentów. W celu promowania nowych strategii nauczania w nauczaniu online oraz alternatywnych planów oceny dla nauczycieli i studentów w niniejszym studium wzywa się do dalszych badań nad włączeniem seminariów rozwoju kariery i warsztatów edukacyjnych do uczenia się i nauczania online.

Słowa kluczowe: pandemia COVID-19, blokada, wyzwania i zalety ESP uczenia się online, uczenie się online, satysfakcja studentów z uczenia się online, Ukraina.

ABSTRACT

This study aims to determine the level of students' satisfaction with online learning at the national Ukrainian university where courses are taught for students of the first and second years of study. A sample of 167 students was used to conduct quantitative analysis to identify challenges and advantages of online learning tools and learning environments that led to students' satisfaction during the COVID-19 coronavirus pandemic lockdown. A descriptive statistical method was used to validate the study. As research tools, the author chose observation, literature analysis, a questionnaire provision, and descriptive data analysis. The study results show that students are mostly pleased with ESP courses taught online, students fulfil the expected progress in learning performance, and they are satisfied with teachers who have chosen to use specific online tools for course management and evaluation as well as assessment schemes, training sessions, professional assistance online, etc. It is revealed that the main problems that influence and impact online learning during COVID-19 are related to technical, academic, and communication challenges. Student satisfaction surveys may lead to changes in online learning activities that may, in turn, boost students' outcomes. In order to promote new teaching strategies for online learning and alternative evaluation plans for teachers and students, this study calls for more research about

incorporating career development seminars and educational workshops for online learning and teaching.

Keywords: COVID-19 pandemic, lockdown, challenges and advantages of ESP learning, online learning, students' satisfaction of online learning, Ukraine.

Ewa SKRZETUSKA

ORCID ID: 0000-0003-2035-6082

Agnieszka ROWICKA

ORCID ID: 0000-0002-0643-2213

EDUKACJA ZDALNA W CZASIE PANDEMII W OPINII STUDENTÓW – PRZEŻYCIA UCZĄCYCH SIĘ

REMOTE EDUCATION DURING A PANDEMIC IN THE OPINION
OF STUDENTS – EXPERIENCES OF LEARNER

Ewa Skrzetuska – doktor habilitowany, profesor Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Instytut Nauk Socjologicznych i Pedagogiki. Członek Zespołu Edukacji Elementarnej oraz Zespołu Pedagogiki Specjalnej przy Komitecie Nauk Pedagogicznych PAN.

Ewa Skrzetuska – PhD, professor at the Warsaw University of Life Sciences, Institute of Sociological Sciences and Pedagogy. Member of the Elementary Education Team and the Special Pedagogy Team at the Pedagogical Sciences Committee of the Polish Academy of Sciences.

Agnieszka Rowicka – doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, psycholog o specjalności psychologia kliniczna i zdrowia, psychotraumatolog, adiunkt Instytutu Nauk Socjologicznych i Pedagogiki Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, członek Zespołu Edukacji Elementarnej przy KNP PAN.

Agnieszka Rowicka – PhD of humanities in the field of pedagogy, psychologist specialising in clinical and health psychology, psychotraumatologist, assistant professor at the Institute of Sociological Sciences and Pedagogy at the Warsaw University of Life Sciences, member of the Elementary Education Team at Pedagogical Sciences Committee of the Polish Academy of Sciences.

STRESZCZENIE

Przedmiotem badań były przeżycia uczniów związane z koniecznością zdalnego uczenia się w sytuacji pandemii COVID-19, zaś celem

określenie, jak studenci widzą rolę ucznia w zdalnej edukacji. Postawiono następujące pytania badawcze: Jakie aspekty zachowania się jako ucznia w zdalnej edukacji akcentują studenci? Jakie emocje towarzyszą w trakcie zdalnego uczenia się? Co pomaga, a co przeszkadza w uczeniu się? Czy studenci pedagogiki zauważają zmianę roli, jaka dokonuje się przy przejściu na ten sposób uczenia się? Badania przeprowadzono na pierwszym roku pedagogiki w 2020 r., po ponad półrocznym uczeniu się zdalnym lub hybrydowym w szkole wyższej. Zebrano 80 wypowiedzi pisemnych. W trakcie analizy jakościowej wyodrębniono określone grupy sformułowań. Przytoczono dosłowne określenia zastosowane przez respondentów charakterystyczne dla wyodrębnionych grup. Znaczące jest, że zdecydowana większość badanych uznała ten sposób uczenia się za znacznie bardziej wymagający i trudniejszy dla ucznia. Dodatkowo pojawiły się emocje związane z obawami o efekt tego uczenia się oraz dotyczące braku kontaktu z rówieśnikami i obawami o zdrowie.

Słowa kluczowe: zdalna edukacja, studenci, emocje.

ABSTRACT

The subject of the research was students' experiences related to the necessity of remote learning in the situation of the COVID-19 pandemic. In turn, the aim of the research was to determine how students perceive their role in remote education. The following research questions were posed: What aspects of behavior as a student in remote education should be emphasized? What emotions go with remote learning? What helps and what disturbs learning? Do students of pedagogy notice the change in their role that takes place when switching to this way of learning? The research was carried out in the first year of pedagogy in 2020, after more than six months of remote or hybrid learning at a university. 80 written submissions were collected. During the qualitative analysis, specific groups of phrases were distinguished. The terms used by the respondents, characteristic for the selected groups, were mentioned. It is significant that the vast majority of respondents found this way of learning much more demanding and more difficult for the student. Additionally, there were emotions related to concerns about the effect of this learning, as well as lack of contact with peers and concerns about health.

Keywords: remote education, students, emotions.

Oleksandr KUROK

ORCID ID: 0000-0001-5161-6938

Wira KUROK

ORCID ID: 0000-0003-1474-3879

Halyna KUZNECOWA

ORCID ID: 0000-0002-3863-1911

CHALLENGES AND PROSPECTS OF DISTANCE EDUCATION IN UKRAINIAN HIGHER PEDAGOGICAL INSTITUTIONS DURING THE PANDEMIC PERIOD

WYZWANIA I PERSPEKTYWY NAUCZANIA NA ODLEGŁOŚĆ
W UNIWERSYTECIE UKRAIŃSKIM W CZASIE PANDEMII

Oleksandr Kurok – Doctor of Historical sciences, Professor, Rector of the Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University (Ukraine).

Oleksandr Kurok – doktor habilitowany w dziedzinie nauk historycznych, profesor, rektor Głuchiwskiego Narodowego Uniwersytetu Pedagogicznego im. Oleksandra Dowżenki (Ukraina).

Vira Kurok – Doctor of Science in Education, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Head of the Technological and Professional Education Department at the Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University (Ukraine).

Wira Kurok – doktor habilitowany w dziedzinie pedagogiki, profesor, członek korespondent Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy, kierownik Katedry Edukacji Technologicznej i Zawodowej Głuchiwskiego Narodowego Uniwersytetu Pedagogicznego im. Oleksandra Dowżenki (Ukraina).

Halyna Kuznetsova – Ph.D in Education, Associate Professor, Vice-Rector of the Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical

University, Associate Professor at the Department of Ukrainian Language, Literature and Methodology of Education at the Oleksandr Dovzhenko Hlukhiv National Pedagogical University (Ukraine).

Hałyna Kuzniecowa – dr nauk pedagogicznych, Associate Professor, pierwszy prorektor Głuchiwskiego Narodowego Uniwersytetu Pedagogicznego im. Oleksandra Dowżenki, Associate Professor katedry Języka Ukraińskiego, Literatury i Metod Nauczania Głuchiwskiego Narodowego Uniwersytetu Pedagogicznego im. Oleksandra Dowżenki (Ukraina).

STRESZCZENIE

Publikacja porusza problem organizacji procesu edukacyjnego w szkołach wyższych w warunkach pandemii w związku z rozprzestrzenianiem się ostrej choroby układu oddechowego COVID-19 wywołanej przez koronawirusa SARS-CoV-2. Wprowadzenie technologii nauczania na odległość (synchronicznego i asynchronicznego) w warunkach ograniczeń kwarantannowych z uwzględnieniem priorytetowych kierunków w organizacji procesu edukacyjnego, zatwierdzonych na sesji Światowej Konferencji UNESCO na temat edukacji, charakteryzuje przykład Głuchiwskiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego im. Oleksandra Dowżenki. Nacisk kładziony jest na aspekty spostrzegania przez uczniów cyfrowej transformacji procesu edukacyjnego. Opracowana jest anonimowa ankieta za pomocą GoogleForms, przeprowadzona w roku akademickim 2020–2021/2021–2022, obejmuje ona studentów studiów stacjonarnych, którzy studiują na studiach licencjackich i magisterskich w zakresie edukacji i pracy zawodowej na uczelni. Podsumowanie odpowiedzi respondentów pozwoliło poznać zalety i wady asynchronicznych oraz synchronicznych metod i technologii procesu edukacyjnego. Stwierdzono, że uczenie się asynchroniczne wymaga znacznej samodyscypliny uczniów. Wyjaśniono zalety synchronicznych technologii zdalnych: wygoda, samodyscyplina, samorozwój, samokształcenie; i ich wady: zwiększenie ilości materiałów edukacyjnych do samodzielnej nauki; niestabilność połączenia spowodowana przeciążeniem sieci; brak dostępu do komputera; niewystarczający poziom alternatywy cyfrowej; ograniczenie zwyczajowej komunikacji. Udowodniono, że pandemia COVID-19 nasiliła i przyspieszyła cyfryzację edukacji, a przeniesienie procesu edukacyjnego na płaszczyznę dystansową motywowało nauczycieli do samodoskonalenia zawodowego, uczniów zaś – do samoorganizacji i samorozwoju.

Słowa kluczowe: edukacja, pandemia, technologie nauczania na odległość, komunikacja asynchroniczna, komunikacja synchroniczna.

ABSTRACT

The publication raised the problem of organizing the educational process in pedagogical higher education institutions in the context of the pandemic due to the spread of acute respiratory disease COVID-19 caused by the CORONAVIRUS SARS-CoV-2. The introduction of distance learning technologies (synchronous and asynchronous) in the conditions of quarantine restrictions, taking into account the priority directions in the organization of the educational process approved at the session of the UNESCO Global Conference on Education, was characterized. Aspects of students' perception of the digital transformation of the educational process focused our attention. Developed by an anonymous survey using Google Forms conducted during 2020–2021/2021–2022 academic year, full-time students who receive education in bachelor's and master's educational and professional programs at the university are covered. Generalization of respondents' answers made it possible to find out the advantages and disadvantages of asynchronous and synchronous methods and technologies of the educational process. It is determined that asynchronous training requires significant self-discipline of applicants for education. The advantages of synchronous remotes are clarified: convenience, self-discipline, self-development, self-education; and their disadvantages: increasing the amount of educational material for self-study; connection instability due to network congestion; lack of the computer access; insufficient level of digital alternative, restriction of habitual communication. The survey proved that the COVID-19 pandemic intensified and accelerated the digitalization of education and the transfer of the educational process to the distance plane motivated teachers to professional self-improvement, education applicants to self-organization and self-development.

Keywords: Education, COVID-19 Pandemic, Distance Learning Technologies, Asynchronous Communication, Synchronous Communication.

Oksana DUBININA
ORCID ID: 0000-0002-5405-8502

Tetiana BURŁAJENKO
ORCID ID: 0000-0001-5734-4611

**WYKORZYSTANIE BLENDED LEARNINGU
W KSZTAŁCENIU PRZYSZŁYCH MENEDŻERÓW
W WARUNKACH PANDEMII COVID-19**

BLENDED LEARNING IN FUTURE MANAGERS' TRAINING UNDER
COVID-19 PANDEMIC

Oksana Dubinina – Ph.D in Education, Associate professor, Associate professor of the Public Administration and Project Management Department at the Educational and Scientific Institute of Management and Psychology of the State Institution of Higher Education «University of Education Management» of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (Ukraine).

Oksana Dubinina – doktor nauk pedagogicznych, Associate Professor katedry Administracji Publicznej i Zarządzania Projektami Instytutu Dydaktyczno-Naukowego Zarządzania i Psychologii Państwowej Wyższej Szkoły „Uniwersytet Zarządzania Oświatą” Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy (Ukraina).

Tetiana Burlaienko – Ph.D in Education, Associate professor, Head of the Department Economics, Entrepreneurship and Management at the Educational and Scientific Institute of Management and Psychology of the State Institution of Higher Education «University of Education Management» of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (Ukraine).

Tetiana Burlajenko – doktor nauk pedagogicznych, Associate Professor, kierownik katedry Ekonomii, Przedsiębiorczości i Zarządzania Dydaktyczno-Naukowego Instytutu Zarządzania i Psychologii Państwowej Wyższej Szkoły „Uniwersytet Zarządzania Oświatą” Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy (Ukraina).

STRESZCZENIE

W artykule analizowane są teoretyczne aspekty cech wprowadzenia blended learningu w kształceniu przyszłych menedżerów; doprecyzowano znaczenie pojęcia „nauczanie mieszane” w kontekście nakreślonego problemu; zidentyfikowano zalety i wady stosowania modeli blended learningu w szkoleniu przyszłych menedżerów. Ustalono, że blended learning to integracja nauki online z tradycyjnym nauczaniem, która jest ustrukturyzowana w koncepcji edukacyjnej, w jej ramach uczący się zdobywa wiedzę samodzielnie (online) i przy pomocy nauczyciela, pełniącego rolę facylitatora (offline). Stwierdzono, że w ramach kształceniu przyszłych menedżerów w mieszanej formie szkolenia mogą korzystać z takiej formy, jak Microlearning. Udowodniono, że Microlearning (microlearning lub mikronauczenie) odnosi się do pojedynczych, małych lub krótkoterminowych szkoleń, edukacji i szkoleń kadry. Najczęściej termin ten jest używany w dziedzinie e-learningu i dziedzin pokrewnych, jako zasadniczo nowy paradygmat procesów uczenia się w środowiskach pośrednich na poziomie mikro. Zaznacza się, że wśród głównych modeli nauczania mieszane wyróżnia się: model rotacyjny, twarzą w twarz (face to face, self-blended), wzbogacanie wirtualne, model elastyczny. Ustalono, że w procesie wdrażania blended learningu w kształceniu przyszłych menedżerów powinno być ustalone z uczestnikami procesu edukacyjnego otrzymanie informacji zwrotnej (feedback). Wśród głównych form informacji zwrotnej wyróżniliśmy następujące: korzystanie z własnej strony internetowej nauczyciela; zastosowanie aplikacji mobilnych (Trello, Planiro, MeisterTask, Planner, Kaiten, Taskify); korzystanie z różnych programów i platform [Zoom, Skype, Big blue button (BBB), Discord]; korzystanie z usług Web-serwisów, np. Classroom, Microsoft Teams, Cisco WebEx, Class Dojo, Classtime. Argumentuje się, że podczas wdrażania modelu „wirtualnego wzbogacenia” w kształceniu przyszłych menedżerów należy stosować różne Web-serwisy (Classroom, Microsoft Teams, Cisco WebEx, Class Dojo, Classtime) oraz innowacyjne praktyki nauczania, takiego jak Web-surfing lub coaching filmowy. Stwierdzono, że wśród głównych zalet wdrażania modeli blended learningu w procesie edukacyjnym jest możliwość zbierania danych, redystrybucja zasobów informacji edukacyjnej pomiędzy studentami, rozwój umiejętności w zakresie samokształcenia i samokontroli. Głównymi wadami implementacji blended learningu w kształceniu przyszłych menedżerów jest niechęć nauczycieli do korzystania z e-learningu, niewystarczający poziom umiejętności w sferze IT-technologii nauczycieli

i studentów, uzależnienie od technologii oraz Internetu, przestrzeganie timingu realizacji zadań i nieograniczony dostęp do Internetu. Ustalono, że edukacja Ergo ma ogromne znaczenie jako innowacyjny model i może być wykorzystany w przyszłości zamiast blended learningu.

Słowa kluczowe: blended learning, kształcenie na odległość, mieszane modele uczenia się, aplikacje mobilne, edukacja Ergo.

ABSTRACT

The article analyzes the concept of blended learning, the theoretical aspects of blended learning in future managers' training, the advantages and disadvantages of blended learning models in future managers' training. Blended learning is the combination of online learning and traditional learning, within which the learner acquires knowledge independently (online) and with the help of a teacher who acts as a facilitator (offline). Blended learning in future managers' training can be used in a form of Microlearning, which is a study of separate small sections, or short-turn learning, education or training. Most often, this Microlearning is used in e-learning and related fields, as a new paradigm of learning in mediated environments at the micro level. The main blended learning models include: the rotational, face to face, self-blending, virtual enrichment, and flexible models. Blended learning in future managers' training should be based on a regular feedback from students. The feedback can be provided by means of teacher's own sites, mobile applications (such as Trello, Planiro, MeisterTask, Planner, Kaiten, Taskify), various programs and video telephony platforms (Zoom, Skype, Big blue button (BBB), Discord), and Web-services (such as Classroom, Microsoft Teams, Cisco WebEx, Class Dojo, and Classtime). It is argued that the use of virtual enrichment model in future managers' training should be based on various Web-services (Classroom, Microsoft Teams, Cisco WebEx, Class Dojo, Classtime) and innovative practices, such as Web-surfing and/or Film-coaching. The main advantages of blended learning models include the possibility of data collection and adaptation to the model, group training, redistribution of educational information resources among students, students' development of independent learning and self-control skills. Among the main shortcomings of blended learning in future managers' training are teachers' reluctance to use e-learning, low level of teachers and students' IT skills, dependence on the equipment and the Internet, strict

timing of tasks and the need for unlimited Internet access. The authors note that Ergo learning, which is gaining importance as an innovative model, may be a continuation of blended learning.

Keywords: blended learning, distance education, blended learning models, mobile applications, Ergo learning.

Urszula OSTROWSKA
ORCID 0000-0003-2280-706x

**KWESTIA RELACJI INTERPERSONALNYCH
W EDUKACJI AKADEMICKIEJ W CZASIE PANDEMII
KORONAWIRUSA**

THE ISSUE OF INTERPERSONAL RELATIONS IN ACADEMIC
EDUCATION DURING THE CORONAVIRUS PANDEMIC

Urszula Ostrowska – prof. dr hab., długoletni pracownik Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie i Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Aktualnie profesor Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim, Wydział Humanistyczny.

Urszula Ostrowska – PhD, Associate professor, a long-time employee of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn and the University of Kazimierz Wielki in Bydgoszcz. Current professor of The Jacob of Paradies University in Gorzów Wielkopolski, Faculty of Humanities.

STRESZCZENIE

Pandemia COVID-19 doprowadziła w skali światowej do głębokich zmian we wszystkich sferach funkcjonowania ludzi w trudno przewidywalnych realiach przepełnionych niepewnością oraz niepokojem dotyczącym zwłaszcza zdrowia i życia. W edukacji naprzemiennie realizowany jest tryb zdalny lub tryb hybrydowy bądź w sprzyjających okolicznościach sporadycznie tryb niezdalny, zwany także stacjonarnym. Podmiotowe relacje interpersonalne wypełniające przestrzeń edukacyjną stanowią podstawowy fundament edukacji wszystkich poziomów. Tymczasem zagadnienie relacji interpersonalnych w edukacji nie ma długiej tradycji badań w skali światowej. W związku z obowiązującymi ograniczeniami sanitarnymi w czasie pandemii nie ma możliwości nawiązywania bezpośrednich, „na żywo” relacji interpersonalnych nauczyciel akademicki–student. W niniejszym tekście dokonuję przeglądu literatury przedmiotu oraz prezentuję autorską

definicję relacji interpersonalnych w edukacji. Przedstawiam również wstępne wyniki badań sondażowych studentów na ten temat, realizowanych od marca 2020 r. w Akademii im. Jakuba z Paradyża w Gorzowie Wielkopolskim. Z dotychczasowych badań wypływają konstruktywne wnioski, skłaniające do dalszych eksploracji z tego zakresu.

Słowa kluczowe: pandemia COVID-19, studenci, tryb zdalny, relacje interpersonalne w edukacji akademickiej.

ABSTRACT

The COVID-19 pandemic has led to profound changes in all spheres of human functioning in difficult to predict realities, filled with uncertainty and anxiety, especially regarding health and life. In education, the remote or hybrid mode is implemented alternately, or in favorable circumstances, sporadically non-residential mode, also called stationary mode. The subjective interpersonal relations that fill the educational space constitute the basic foundation of education at all levels. Meanwhile, the issue of interpersonal relations doesn't education not have a long research tradition on a global scale. Due to the sanitary restrictions in force, during the pandemic it is not possible to establish direct „live” interpersonal relations between the academic teacher and the student. In this text, I review the literature on the subject and present my original definition of interpersonal relations in education. I also present the preliminary results of a student survey on this topic, carried out from March 2020 at the Jakub from Paradyż in Gorzów Wielkopolski. Constructive conclusions can be drawn from the research to date, prompting further exploration in this field.

Keywords: COVID-19 pandemic, students, remote mode, interpersonal relations in academic education.

Iwan HRYSZCZENKO

ORCID ID: 0000-0001-7572-4757

Switłana BEBKO

ORCID ID: 0000-0002-0687-3801

JOINT EDUCATIONAL PROGRAMS OF UKRAINE AND CHINA: PROBLEMS OF IMPLEMENTATION UNDER PANDEMIC CONDITIONS

WSPÓLNE PROGRAMY EDUKACYJNE UKRAINY I CHIN:
PROBLEMY REALIZACJI W WARUNKACH PANDEMII

Ivan Gryshchenko – Doctor of Sciences in Economics, Professor, Academician of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Rector of the Kyiv National University of Technologies and Design (Ukraine).

Iwan Hryszczenko – doktor habilitowany w dziedzinie ekonomii, profesor, członek rzeczywisty (akademik) Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy, rektor Kijowskiego Narodowego Uniwersytetu Techniki i Projektowania (Ukraina).

Svitlana Bebko – Ph.D in Economics, Associate Professor of the Smart Economy Department at the Kyiv National University of Technologies and Design (Ukraine).

Switłana Bebko – doktor nauk ekonomicznych, associate professor katedry Smart Economics, Kijowski Narodowy Uniwersytet Technologii i Projektowania (Ukraina).

STRESZCZENIE

W artykule analizowane są globalne wyzwania stojące przed szkolnictwem wyższym podczas koronawirusa. Rozważana jest koncepcja umiędzynarodowienia jako wieloaspektowego procesu integracji działalności edukacyjnej, badawczej i administracyjnej uczelni

z komponentem międzynarodowym. Zbadano osiągnięcia akademickie pełnoetatowych licencjatów Kijowskiego Instytutu Politechniki Qilu (Chiny) oraz Kijowskiego Narodowego Uniwersytetu Technologii i Projektowania, biorąc pod uwagę takie czynniki, jak mobilność indywidualna (studenci, naukowcy, nauczyciele, pracownicy administracyjni), rozwój wspólnych międzynarodowych programów edukacyjnych i badawczych, ustalanie międzynarodowych standardów edukacyjnych w celu zapewnienia jakości, partnerstwa instytucjonalnego i tworzenia konsorcjów edukacyjnych i badawczych. Na podstawie wyników badania wyciągnięto wnioski na temat czynników, które wpływają na poziom rezultatów w nauce podczas nauki online. Opisano główne problemy nauczania na odległość i zasugerowano główne kierunki ich rozwiązywania.

Słowa kluczowe: szkolnictwo wyższe, internacjonalizacja, konkurencja, konkurencyjność, globalizacja.

ABSTRACT

The article analyzes the global challenges facing higher education during the coronavirus. The concept of internationalization as a multifaceted process of integration of educational, research and administrative activities of higher education institutions with an international component is considered. It has been studied the academic performance of full-time bachelors of Kyiv Institute of the Qilu University of Technology (China) and Kyiv National University of Technologies and Design, taking into account such factors as individual mobility (students, scientists, teachers, administrative staff), development of joint international educational and research programs, setting international educational standards to provide quality, institutional partnership and the creation of educational and research consortia. Based on the results of the study, conclusions are drawn about the factors that affect the level of academic performance during online learning. The main problems of distance learning are described and the main directions for solving are suggested.

Keywords: higher education, internationalization, competition, competitiveness, globalization.

Oleksandra BORODIJENKO

ORCID ID: 0000-0001-9133-0344

**PECULIARITIES OF THE STRATEGY OF VOCATIONAL
EDUCATION INSTITUTIONS DEVELOPMENT OF
UKRAINE UNDER PANDEMIC CONDITIONS**

**CHARAKTERYSTYKA STRATEGII ROZWOJU INSTYTUCJI
KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO UKRAINY
W WARUNKACH PANDEMII**

Oleksandra Borodiyenko – Doctor of Science in Education, Associate Professor, Corresponding Member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Leading Researcher of the Foreign Systems of Vocational Education and Training Laboratory at the Institute of Vocational Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (Ukraine).

Oleksandra Borodijenko – doktor habilitowany w dziedzinie pedagogiki, associate professor, członek korespondent Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy, wiodący badacz Laboratorium Zagranicznych Systemów Kształcenia i Szkolenia Zawodowego Instytutu Kształcenia Zawodowego Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy (Ukraina).

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest uzasadnienie kierunków zmian w strategiach rozwoju uczelni zawodowych Ukrainy w odpowiedzi na aktualne wyzwania (w szczególności wyzwania związane z pandemią COVID-19). Konceptualne idee artykułu opierają się na: analizie treści krajowych strategii dotyczących koncepcji rozwoju szkolnictwa zawodowego; analizie źródeł naukowych; wynikach analizy informacji uzyskanych w procesie tworzenia planów strategicznych i inwestycyjnych dla rozwoju 11 placówek kształcenia zawodowego w obwodach

Donieckim, Ługańskim i Zaporoskim oraz wynikach projektu dotyczącego rozwoju myślenia strategicznego kierowników placówek kształcenia zawodowego (co stało się możliwe dzięki wsparciu UNDP na Ukrainie). Przeanalizowano specyfikę krajowej polityki rozwoju sfery szkolnictwa zawodowego. Zidentyfikowano kluczowe priorytety jego rozwoju – dostosowanie regionalnych podsystemów kształcenia zawodowego do potrzeb rozwoju gospodarczego i społecznego regionów, podniesienie poziomu konkurencyjności placówek kształcenia zawodowego na regionalnych rynkach usług edukacyjnych, integracja oferty edukacyjnej instytucji szkolnictwa zawodowego do potrzeb regionalnych rynków pracy. Na podstawie analizy danych empirycznych zidentyfikowano kluczowe problemy rozwoju szkolnictwa zawodowego spowodowane pandemią COVID-19: zmniejszenie liczby studentów, brak zróżnicowania oferty edukacyjnej, zmiana profilu kształcenia instytucji w kierunku sektora usługowego, nierównoważona struktura wiekowa i płciowa nauczycieli, duży udział niewykorzystanych zdolności w procesie edukacyjnym, konieczność remontów generalnych, brak nowego sprzętu i nowoczesnych komputerów, wysoki stopień zużycia wykorzystywanych urządzeń, znaczna migracja młodych osób, niska satysfakcja pracodawców, jakość współpracy z instytucjami kształcenia zawodowego, niechęć nauczycieli do pracy online. Uzasadnia się, że proces określania wizji strategicznej, głównych celów strategicznych i operacyjnych placówek kształcenia zawodowego powinien opierać się na wynikach analizy instytucjonalnej, wynikach sesji strategicznych z interesariuszami, ankietach wśród uczestników i pracodawców, a także uwzględnianiu szeregu regionów rozwoju społeczno-gospodarczego, wspólnot terytorialnych i regionalnych podsystemów kształcenia zawodowego. Uzasadniona jest uniwersalna architektura strategii rozwoju placówki kształcenia zawodowego, która zawiera cele strategiczne (wzmocnienie potencjału i wzmocnienie konkurencyjności, zapewnienie wysokiej jakości usług edukacyjnych, zapewnienie efektywnego partnerstwa instytucji z pracodawcami i innymi interesariuszami), dekomponowane na cele operacyjne. Proponowana architektura zawiera kierunki niwelowania zagrożeń dla rozwoju instytucji wywołanych pandemią COVID-19.

Słowa kluczowe: rozwój strategiczny, zarządzanie strategiczne, instytucje kształcenia zawodowego, szkolnictwo zawodowe, plan strategiczno-inwestycyjny.

ABSTRACT

The peculiarities of the national policy on the development of vocational education are analyzed. The key priorities of its development are identified – adaptation of regional subsystems of vocational education to the needs of economic and social development of regions, increasing the level of competitiveness of vocational education institutions in regional markets of educational services, integration of educational offer of vocational education institutions with regional labor markets. Based on the analysis of empirical data, the key problems of vocational education development caused by the COVID-19 pandemic are identified: reduction of the number of students, lack of diversification of educational offer, change of educational profile of institutions towards service sector professions, unbalanced age and gender structure of teachers, a large proportion of unused capacity in the educational process, the need for major repairs, lack of new equipment and modern computers, high level of wear and tear of existing capacities, significant migration of young people, low satisfaction of employers the quality of cooperation with vocational education institutions, the unwillingness of teachers to work online. It is substantiated that the process of determining the strategic vision, main strategic and operational goals of vocational education institutions should be based on the results of institutional analysis, the results of strategic sessions with stakeholders, surveys of participants and employers, as well as a number of features of socio-economic development of territorial communities and regional subsystems of vocational education. The universal architecture of the vocational education institution development strategy is substantiated, which contains strategic (strengthen the capacity and competitiveness of vocational education institutions, ensure high quality of educational services, ensure effective partnership of the institution with employers and other stakeholders) goals, which are decomposed into operational goals. The proposed architecture contains directions for leveling the threats to the development of vocational institutions caused by the COVID-19 pandemic.

Keywords: strategic development, strategic management, institutions of vocational education, vocational education, strategic and investment plan.

Iryna REHEJŁO

ORCID ID: 0000-0003-0512-2456

Natalia BAZELUK

ORCID ID: 0000-0001-6156-1897

**RESEARCH PERFORMANCE EVALUATION
OF UNIVERSITIES FOR SOCIAL SCIENCES
AND HUMANITIES: INTERNATIONAL
AND NATIONAL DIMENSION**

**OCENA WYNIKÓW BADAWCZYCH
UCZELNI SPOŁECZNYCH I HUMANISTYCZNYCH:
WYMIAR MIĘDZYNARODOWY I KRAJOWY**

Iryna Reheilo – Doctor of Science in Education, Senior Researcher, Chief Researcher of the University Research Department at the Institute of Higher Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Head of the Scientific and Organizational Department of the Presidium of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Ukraine).

Iryna Rehejło – doktor habilitowany w dziedzinie pedagogiki, starszy pracownik naukowy, główny badacz Departamentu Działalności Badawczej uniwersytetów Instytutu Szkolnictwa Wyższego Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy, kierownik działu naukowo-organizacyjnego aparatu Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy (Ukraina).

Nataliia Bazeliuk – Ph.D in Education, Senior Researcher of the University Research Department at the Institute of Higher Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Deputy Head of the Scientific and Organizational Department of the Presidium of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Ukraine).

Natalia Bazeluk – doktor nauk pedagogicznych, starszy pracownik naukowy wydziału Działalności Badawczej uniwersytetów Instytutu Szkolnictwa Wyższego Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych

Ukrainy, zastępca kierownika działu naukowo-organizacyjnego aparatu Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy (Ukraina).

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest przybliżenie głównych zagrożeń i trendów wywołanych pandemią COVID-19, które mają wpływ na funkcjonowanie systemu badawczego oraz zapewnienie niezbędnych przekształceń dla jego modernizacji, a także ujawnienie kluczowych podejść do oceny wyników badań naukowych w naukach społecznych i humanistycznych (SSH) światowej klasy i krajowych uczelni. Przedmiotem badań są wiodące uczelnie i najlepsze uczelnie krajowe, publikacje naukowe w zakresie badań edukacyjnych oraz ocena badań SSH. Metody badawcze obejmowały badanie, analizę, w szczególności porównawczą, uogólniającą i systematyzującą publikacje naukowe naukowców krajowych i zagranicznych w prestiżowych czasopismach oraz dane statystyczne dotyczące omawianego problemu z baz danych Web of Science Core Collection. Argumentuje się, że kluczowy wymóg krajowych przepisów dotyczących oceny wyników badań naukowców, czasopism naukowych i uniwersytetów, aby mieć w swoim dorobku publikacje w Scopus i Web of Science Core Collection, spowodował znaczną aktywność wydawniczą ukraińskich uczonych. Jednocześnie pojawiły się problemy w publikacjach SSH, które wymagają obiektywnej oceny z uwzględnieniem istotnych cech i opracowania nowych podejść w celu zapewnienia międzynarodowej widoczności wyników badań SSH.

Słowa kluczowe: ocena wyników badań, ocena uczelni, nauki społeczne i humanistyczne, wskaźniki scjentometryczne, wydawnictwa akademickie.

ABSTRACT

The paper aims at enlightening the main risks and trends caused by the COVID-19 pandemic in the research system functioning and ensuring the necessary transformations for its modernization, as well as revealing the key approaches in research performance evaluation in Social Sciences and Humanities (SSH) of the world-class and national universities. The subject of the study is the leading universities and the best national universities academic publishing in Education &

Educational Research, and the SSH research evaluation. The research methods covered the studying, analysis, in particular comparative, generalization, and systematization of research publications of domestic and foreign scholars in prestigious journals and statistical data on the mentioned problem from the Web of Science Core Collection databases. It is argued that the key requirement of national regulations in evaluating researchers, research journals, and universities research performance to have publications in the Scopus and Web of Science Core Collection caused the significant publishing activity of Ukrainian scholars. At the same time, problems arose in the SSH publications, which need objective evaluation taking into account the relevant features and development of new approaches to ensure the international visibility of the SSH research performance.

Keywords: research performance evaluation, university evaluation, Social Sciences and Humanities, scientometric indicators, academic publishing.

Wałentyna RADKEWYCZ

ORCID ID: 0000-0002-9233-5718

PROFESSIONAL AND PROFESSIONAL PRE-HIGHER EDUCATION IN UKRAINE UNDER THE COVID-19 PANDEMIC CONDITIONS

**EDUKACJA ZAWODOWA I EDUKACJA ZAWODOWA
POPRZEDZAJĄCA KSZTAŁCENIE WYŻSZE UKRAINY
W OKRESIE PANDEMII COVID-19**

Valentyna Radkevych – Doctor of Science in Education, Professor, Academician of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Director of the Institute of Vocational Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Ukraine)

Wałentyna Radkewycz – doktor habilitowany w dziedzinie pedagogiki, profesor, członek rzeczywisty (akademik) Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy, dyrektor Instytutu Kształcenia Zawodowego Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy (Ukraina).

STRESZCZENIE

Celem artykułu jest badanie podstawowych problemów oraz perspektyw rozwoju ukraińskiego systemu edukacji zawodowej i edukacji zawodowej poprzedzającej kształcenie wyższe w okresie kwarantanny i czasach popandemicznych. Z tego powodu zostały przeanalizowane dokumenty prawne i normatywne, źródła naukowe i publicystyczne, zbadano działalność jedynej w Ukrainie instytucji naukowej udzielającej wsparcia naukowo-metodycznego placówkom edukacji zawodowej i edukacji zawodowej poprzedzającej kształcenie wyższe – Instytutu Edukacji Zawodowo-Technicznej Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy. Scharakteryzowano współczesne wezwania edukacji zawodowej i edukacji zawodowej poprzedzającej kształcenie wyższe Ukrainy: globalne (pandemia COVID-19, światowa recesja ekonomiczna, globalna transformacja ekonomiczna) oraz narodowe

(intensywny rozwój technologii cyfrowych; ambicjonalne zadania rozwoju gospodarki cyfrowej i społeczeństwa Ukrainy; wzrost tempa cyfryzacji całych branży gospodarki kraju; wzrost potrzeby współczesnych rynków pracy zatrudniania wykwalifikowanej kadry; kształtowanie nowego paradygmatu myślenia przyszłych specjalistów; modernizacja procesu kształcenia w czasie wymuszonej kwarantanny). Wyróżniono podstawowe problemy i pozytywne przemiany stanu ukraińskiego systemu edukacyjnego. Sformułowano propozycje dotyczące rozwoju edukacji zawodowej i edukacji zawodowej poprzedzającej kształcenie wyższe Ukrainy w czasach popandemicznych.

Słowa kluczowe: edukacja zawodowa, edukacja zawodowa poprzedzająca kształcenie wyższe, cyfryzacja edukacji, nauka zdalna i hybrydowa, placówki edukacji zawodowej i edukacji zawodowej poprzedzającej kształcenie wyższe, Instytut Edukacji Zawodowo-Technicznej Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy.

ABSTRACT

The article aims to identify the main problems and prospects for developing Ukraine's system of professional and professional pre-higher education during the quarantine and post-pandemic period. In this regard, it thoroughly analyzes relevant regulatory documents, scientific and journalistic sources and studies the experience of the only research institution in Ukraine providing scientific-methodical support to professional and professional pre-higher education institutions – the Institute of Vocational Education and Training of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (hereinafter “the Institute of VET of the NAES of Ukraine). Besides, the article describes existing challenges in professional and professional pre-higher education: global (the COVID-19 pandemic, global economic recession, global economic transformation) and national (the rapid development of digital technologies; ambitious goals of digital economy and society in Ukraine; increasing digitalization of all sectors of the economy; growing demands of the labour market for the skilled workforce; a new paradigm of thinking in future specialists; education modernization as a result of the forced quarantine. Finally, the article offers ways of developing professional and professional pre-higher education in Ukraine in the post-pandemic period.

Keywords: professional education, professional pre-higher education, education digitalization, distance and blended learning, professional and professional pre-higher education institutions, the Institute of VET of the NAES of Ukraine.

Elżbieta SAŁATA

ORCID: 0000-0001-5662-0821

KOMPETENCJE INFORMATYCZNE NAUCZYCIELI A NAUCZANIE ZDALNE

TEACHERS DIGITAL COMPETENCES AND DISTANCE LEARNING

Elżbieta Sałata – doktor habilitowany, profesor Uniwersytetu Technologiczno-Humanistycznego w Radomiu, była dyrektor Instytutu Informatyczno-Technicznego Wydziału Nauczycielskiego (2010–2012, 2012–2016), prodekan ds. współpracy z zagranicą Wydziału Filologiczno-Pedagogicznego UTH; od 2016 r. prorektor ds. dydaktycznych i studenckich UTH.

Elżbieta Sałata – PhD, professor at the Kazimierz Pulaski University of Technology and Humanities in Radom, former Head of the Institute of Information Technology and Technology of the Faculty of Teaching (2010–2012); (2012–2016), Vice-Dean for International Cooperation at the Faculty of Philology and Pedagogy, the Kazimierz Pulaski University of Technology and Humanities in Radom; since 2016 Vice-Rector for Teaching and Student Affairs at the Kazimierz Pulaski University of Technology and Humanities in Radom.

STRESZCZENIE

Celem badań było ukazanie znaczenia wsparcia udzielanego nauczycielom w zakresie poziomu kompetencji informatycznych oraz wpływu wzrostu kompetencji informatycznych na zdolność do prowadzenia zajęć w sposób atrakcyjny i aktywizujący uczniów.

Podstawą empiryczną prezentowanych analiz są badania empiryczne przeprowadzone w czerwcu 2021 r. na próbie nauczycieli szkół podstawowych i ponadpodstawowych. Wnioski wyprowadzone na podstawie wyników badań i rekomendacje dotyczące edukacji i zawodu nauczyciela mogą być pomocne w zakresie doskonalenia ich kompetencji.

Wyniki badań empirycznych wskazują, iż dostępność rozwiązań wspierających w zakresie TIK wpływała na wzrost poziomu kompetencji informatycznych nauczycieli w trakcie zdalnego kształcenia. Ponadto siła związku pomiędzy doskonaleniem poziomu kompetencji informatycznych w czasie nauczania zdalnego a stwarzaniem możliwości rozwoju umiejętności praktycznych może zostać uznana jako umiarkowana.

Słowa kluczowe: kompetencje informatyczne, edukacja zdalna, praktyczne umiejętności, aktywizacja uczniów.

ABSTRACT

The aim of the research was to show the importance of support provided to teachers in the field of the level of digital competences and the impact of the increase in digital competences on the ability to conduct classes in an attractive and activating way for.

The empirical basis of the presented analyses is empirical research conducted in June 2021 on a sample of primary and secondary school teachers. Conclusions drawn on the base of research results and recommendations regarding education and the teaching profession may be helpful in improving their competences.

The results of empirical research indicate that the availability of ICT support solutions has increased the level of digital competences of teachers during remote education. In addition, the strength of the relationship between improving the level of digital competences during remote learning and creating opportunities for the development of practical skills can be considered as moderate.

Keywords: digital competences, remote education, practical skills, activating students.

Lilia HRYNEWYCZ
ORCID ID: 0000-0002-5818-8259

THE ROLE OF MODERN PROFESSIONAL STANDARD IN TEACHERS' PROFESSIONAL DEVELOPMENT DURING THE PANDEMIC

ROLA WSPÓŁCZESNEGO STANDARDU ZAWODOWEGO
W ROZWOJU ZAWODOWYM NAUCZYCIELI
W OKRESIE PANDEMII

Lilia Hrynevych – Ph.D in Pedagogy, Associate Professor, Vice-Rector for Academic and International Affairs at the Borys Grinchenko Kyiv University, Minister of Education and Science of Ukraine (2016–2019) (Ukraine).

Lilia Hrynewycz – doktor nauk pedagogicznych, associate professor, prorektor ds. działalności naukowej, pedagogicznej i międzynarodowej Uniwersytetu Borysa Grinchenki w Kijowie, minister edukacji i nauki Ukrainy (2016–2019) (Ukraina).

STRESZCZENIE

W artykule dokonano przeglądu roli współczesnego standardu zawodowego nauczyciela i jego zastosowania w rozwoju zawodowym nauczycieli podczas pandemii. Przejście na kształcenie zdalne i mieszane wprowadziło nowe wymagania dotyczące kwalifikacji nauczycieli. Był to jeden z dobrych powodów, aby zaktualizować standard zawodowy nauczyciela. Rozważono cechy rozwojowego standardu kompetencji zawodowych na Ukrainie i jego zgodność z wymaganiami wobec nauczyciela podczas pandemii, w szczególności w zakresie rozwoju kompetencji emocjonalno-etycznej. Przeanalizowano wyniki badania „Kształcenie społeczno-emocjonalne w Ukrainie: codzienność i perspektywy”. Wzięło w nim udział 3237 nauczycieli i 420 dyrektorów szkół, którzy wykazali potrzebę zwiększenia możliwości nauczycieli w zakresie wdrażania metod kształcenia społeczno-emocjonalnego. Instytucje zajmujące się rozwojem zawodowym nauczycieli muszą reagować na nowe potrzeby w odpowiednim czasie. Uzasadniono znaczenie

współczesnego standardu zawodowego jako skutecznego narzędzia, które łączy wymagania wobec nauczycieli i formułowanie propozycji rozwoju zawodowego. Dzięki niemu nauczyciel poprzez samoocenę ujawnia swoje potrzeby, formułuje swoje zapytanie i otrzymuje odpowiednie propozycje kursów, szkoleń lub innych form doskonalenia zawodowego. Jednocześnie wszystkie oferty rozwoju zawodowego różnych dostawców są umieszczane na jednej platformie i klasyfikowane według ogólnych i zawodowych kompetencji określonych przez standard. Takie podejście zapewnia ich terminowość, dostępność i stymuluje rozwój zawodowy nauczycieli podczas pandemii.

Słowa kluczowe: standard zawodowy nauczyciela, kompetencja emocjonalno-etyczna, kształcenie społeczno-emocjonalne, rozwój zawodowy podczas pandemii.

ABSTRACT

The article considers the role of the modern professional standard and its application in the teachers' professional development during the pandemic. The transition to distance and blended learning has set new requirements for teacher qualifications. This was one of the important reasons for updating the teacher professional standard. The peculiarities of developmental character of professional standard in Ukraine and its compliance with the requirements for teachers during the pandemic, in particular, regarding the development of emotional and ethical competence are considered. The results of the study "Social and emotional learning in Ukraine: everyday life and prospects" were analysed, which was attended by 3237 teachers and 420 school leaders. The importance of modern professional standard as an effective tool that combines the requirements for teachers and the formation of proposals for professional development are substantiated. It is grounded that teachers through self-assessment identifies of their needs, formulate their request and receive appropriate proposals for courses and training. At the same time, all proposals from different providers are placed on a single platform and are classified according to competencies defined by the standard. This ensures their accessibility and stimulates professional development of teachers during the pandemic.

Keywords: teacher professional standard, emotional and ethical competence, social and emotional learning, professional development during the pandemic.

Franciszek SZLOSEK
ORCID ID: 0000-0002-9846-0253

MIEJSCE I ROLA KOMPETENCJI INFORMATYCZNYCH W PRZYGOTOWANIU NAUCZYCIELA DO ZAWODU

PLACE AND ROLE OF IT COMPETENCES IN TEACHER
PROFESSIONAL PREPARING

Franciszek Szlosek – doktor habilitowany, profesor Akademii Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie, doktor *honoris causa multi*, były długoletni dyrektor Instytutu Pedagogiki w APS (2006–2019), przewodniczący Pedagogicznego Towarzystwa Naukowego Polska–Ukraina.

Franciszek Szlosek – PhD, professor at The Maria Grzegorzewska University in Warsaw, *doctor honoris causa multi*, former long-time Head of the Pedagogy Institute at The Maria Grzegorzewska University in Warsaw (2006–2019), Chairman of the Pedagogical Scientific Society Poland–Ukraine.

STRESZCZENIE

W tekście podjęto problematykę niezwykle aktualną dla współczesnej polskiej szkoły i samego zawodu nauczyciela. Dotyczy ona kompetencji informatycznych nauczyciela, ich zakresu i roli, jaką odgrywają w jego przygotowaniu zawodowym. Omówienie tego zagadnienia wymagało ustalenia, z perspektywy pedagogicznej, istoty takich pojęć, jak: „kompetencje”, „kompetencje informatyczne” czy „kompetencje informatyczne nauczyciela”. Ostateczna konkluzja z dokonanych rozważań prowadzi do przekonania, że w przygotowaniu zawodowym współczesnego nauczyciela kompetencje informatyczne należą do podstawowych, a ich rola stale będzie wzrastać.

Słowa kluczowe: nauczyciel, przygotowanie zawodowe nauczyciela, kompetencje, kompetencje informatyczne, kompetencje informatyczne nauczyciela.

ABSTRACT

In the text discusses the issue, which is extremely topical for the contemporary Polish school and teaching profession. It concerns the teacher's IT competences, their scope and role in their professional preparation. From the pedagogical perspective, discussion of this issues required establishing such concepts as: competences, IT competences or teacher's IT competences. Final conclusion of considerations lead to belief that IT competences in the professional preparation of contemporary teacher are belong to one of basic competences and their role will be growing in the future.

Keywords: teacher, professional teacher's preparation, competences, IT competences, Teacher's IT competences.

Myroslawa WOWK

ORCID ID: 0000-0002-9109-9194

Natalia FILIPCZUK

ORCID ID: 0000-0002-1023-923X

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL EDUCATION IN THE CONTEXT OF A PANDEMIC

TRENDY ROZWOJU EDUKACJI PEDAGOGICZNEJ
W KONTEKŚCIE WYZWAŃ PANDEMII

Myroslava Vovk – Doctor of Science in Education, Professor, Head of the Content and Technologies of Pedagogical Education Department at the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Member of the UNESCO Department «Lifelong Professional Education of the XXI Century», Editor of the professional publication «Aesthetics and Ethics of Pedagogical Action» (Ukraine).

Myroslawa Wowk – doktor habilitowany w dziedzinie pedagogiki, profesor, kierownik Działu Treści i Technologii Edukacji Pedagogicznej Instytutu Edukacji Pedagogicznej i Edukacji Dorosłych im. Ivana Ziaziuna Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy, członek katedry UNESCO „Nieustanna edukacja zawodowa XXI wieku”, redaktor pisma fachowego „Estetyka i Etyka Działania Pedagogicznego” (Ukraina).

Natalia Filipchuk – Doctor of Science in Education, Senior Researcher, Leading Researcher of the Content and Technologies of Pedagogical Education Department at the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Member of the UNESCO Department «Lifelong Professional Education of the XXI Century», Member of the Taras Shevchenko All-Ukrainian «Prosvita» Society, Member of the Public Council under the Ministry of Education and Science of Ukraine (Ukraine).

Natalia Filipczuk – doktor habilitowany w dziedzinie pedagogiki, starszy pracownik naukowy, wiodący pracownik naukowy katedry Treści i Technologii Edukacji Pedagogicznej Instytutu Edukacji Pedagogicznej i Edukacji Dorosłych im. Ivana Ziaziuna Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy, członek katedry UNESCO „Nieustanna edukacja zawodowa XXI wieku”, członek Ogólnoukraińskiego Towarzystwa „Edukacja” im. Tarasa Szewczenki, członek Rady Społecznej przy Ministerstwie Edukacji i Nauki Ukrainy (Ukraina).

STRESZCZENIE

W niniejszym artykule autor nakreśla kierunki rozwoju edukacji pedagogicznej z uwzględnieniem wyzwań pandemii. Wśród ważnych trendów nowoczesnej edukacji pedagogicznej wymienia się: wejście w europejską przestrzeń szkolnictwa wyższego, akceptację paradygmatu kompetencji nowoczesnego kształcenia nauczycieli, modernizację, internacjonalizację, kształtowanie i doskonalenie umiejętności miękkich nauczycieli, wzmacnianie roli edukacji nieformalnej i informalnej. Zidentyfikowano wyzwania w kontekście reformy edukacji pedagogicznej, w tym zapewnienie jakości kształcenia nauczycieli w sytuacji pandemii, brak zasobów (finansowych, zawodowych, technologicznych itp.) w celu ustalenia paradygmatu kompetencji kształcenia nauczycieli, konieczność tworzenia treści zasobów dla nieformalnego i informalnego szkolenia przyszłych nauczycieli. Scharakteryzowano doświadczenie pokonywania wyzwań pandemii w Instytucie Edukacji Pedagogicznej i Edukacji Dorosłych im. Ivana Ziaziuna Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy. Perspektywy rozwoju edukacji pedagogicznej w sytuacji pandemii determinują potrzebę tworzenia wysokiej jakości wirtualnych zasobów w wyższych szkołach pedagogicznych, dostosowania treści edukacyjnych do warunków kształcenia na odległość i kształcenia hybrydowego, wprowadzania innowacyjnych form, metod, technologii kształcenia nauczycieli, tworzenia partnerstwa edukacyjnego i naukowego nauki, a także praktyki w celu produktywnej komunikacji zawodowej itp.

Słowa kluczowe: edukacja pedagogiczna, trendy, Europejski Obszar Szkolnictwa Wyższego, modernizacja, internacjonalizacja, umiejętności miękkie nauczyciela, edukacja formalna, edukacja nieformalna, edukacja informalna, Instytut Edukacji Pedagogicznej i Edukacji Dorosłych im. Ivana Ziaziuna Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy.

ABSTRACT

The article outlines trends in the development of teacher education taking into account the challenges of the pandemic. The significant trends of modern pedagogical education are as follows: entering the European higher education area, establishing the competence paradigm of training a modern teacher, modernization, internationalization, formation and improvement of soft skills of a teacher, strengthening the role of non-formal and informal education. We identified challenges in the process of reforming pedagogical education, including ensuring the quality of training teachers in the context of a pandemic, insufficient resources (financial, professional, technological, etc.) to establish the competence paradigm of training teachers, the necessity to create resource content for non-formal and informal training of future teachers, etc. The article describes the experience of overcoming the challenges of the pandemic at the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine. Prospects for the development of pedagogical education in the context of the pandemic determined the necessity to create high-quality virtual resources in institutions of higher pedagogical education, the adaptation of educational content to the conditions of distance and combined learning, the necessity to introduce innovative forms, methods, technologies of training teachers, the establishment of an educational and scientific partnership of science and practice for the productive professional communication, etc.

Keywords: pedagogical education, trends, European higher education area, modernization, internationalization, soft skills of a teacher, formal education, non-formal education, informal education, Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine.

Elżbieta STOKOWSKA-ZAGAN

ORCID 0000-0002-1317-8954

FUNKCJONOWANIE UCZELNI ZAWODOWEJ W WARUNKACH PANDEMII

FUNCTIONING OF A VOCATIONAL UNIVERSITY
IN PANDEMIC CONDITIONS

Elżbieta Stokowska-Zagan – doktor nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki, profesor uczelni, rektor Państwowej Uczelni im. Stefana Batorego w Skierniewicach.

Elżbieta Stokowska-Zagan – PhD of humanities in the field of pedagogy, university professor, Rector of the Stefan Batory State University in Skierniewice.

STRESZCZENIE

Treścią artykułu jest próba analizy funkcjonowania uczelni zawodowej w warunkach pandemii przez pryzmat specyfiki tej grupy uczelni oraz uwarunkowań prawnych. Pandemia COVID-19 dotknęła systemy szkolnictwa na całym świecie, prowadząc do zamykania szkół i uczelni. 12 marca 2020 r. Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego ogłosiło zawieszenie zajęć dydaktycznych na uczelniach wyższych w Polsce, a następnie, aby zmniejszyć skutki czasowego zawieszenia zajęć, wprowadzono obowiązek zajęć online – niezależnie od tego, czy zostało to przewidziane w programie kształcenia. Wymuszona sytuacja kształcenia za pomocą metod i technik kształcenia na odległość oraz pracy organów uczelni z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej stała się faktem. Poszukując możliwości realizacji swej misji w warunkach pandemii, uczelnie zawodowe wprowadzały rozwiązania zarządcze i technologiczne, wcześniej nieobecne w ich funkcjonowaniu, i poradziły sobie dobrze z przystosowaniem się do tych warunków, zarówno pod względem dydaktycznym, jak i instytucjonalnym. Środowisko akademickie uczelni zawodowych wykazało

się ogromną odpowiedzialnością w zakresie poddania się przez pracowników i studentów szczepieniom przeciwko COVID-19.

Słowa kluczowe: uczelnia zawodowa, kształcenie, wyzwania, pandemia, zarządzanie.

ABSTRACT

The content of the article is an attempt to analyze the functioning of vocational universities in the conditions of the pandemic, through the prism of the specificity of this group of universities and legal conditions. The COVID-19 pandemic has hit school systems around the world, leading to school and college closures. On March 12, 2020, the Ministry of Science and Higher Education announced the suspension of teaching at universities in Poland, and then, to reduce the effects of the temporary suspension of classes, the obligation of online classes was introduced – regardless of whether it was provided for in the education program. The forced situation of education with the use of distance learning methods and techniques and the work of university bodies with the use of electronic means of communication has become a fact. Seeking the possibility of carrying out their mission in the conditions of the pandemic, vocational universities introduced management and technological solutions, previously absent in their functioning, and managed well to adapt to these conditions, both in terms of teaching and institutional conditions. The academic community of vocational universities has shown great responsibility in terms of being vaccinated against COVID-19 by employees and students.

Keywords: vocational university, education, challenges, pandemic, management.

Nadia SKOTNA

ORCID ID: 0000-0002-2929-8926

Hałyna LALUK

ORCID ID: 0000-0002-4819-6247

**PERSONALITY-ORIENTED APPROACH TO
PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE TEACHERS
IN THE FACE OF PANDEMIC RESTRICTIONS:
PSYCHOLOGICAL-PEDAGOGICAL ASPECTS**

ZORIENTOWANE NA OSOBOWOŚĆ PODEJŚCIE
DO KSZTAŁCENIA PRZYSZŁYCH PEDAGOGÓW
W WARUNKACH OGRANICZEŃ PANDEMICZNYCH:
ASPEKTY PSYCHOLOGICZNE I PEDAGOGICZNE

Nadiya Skotna – Doctor of Science in Philosophy, Professor, Professor of the General Pedagogy and Preschool Education Department of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University (Ukraine).

Nadia Skotna – doktor habilitowany w dziedzinie filozofii, profesor, profesor katedry Pedagogiki Ogólnej i Wychowania Przedszkolnego Drohobyckiego Państwowego Uniwersytetu Pedagogicznego im. Ivana Franki (Ukraina).

Halyna Lialiuk – Ph.D in Psychology, Associate Professor, Associate Professor of the Theoretical Psychology Department at the Institute of Management, Psychology and Security of the Lviv State University of Internal Affairs (Ukraine)

Halyna Laluk – doktor habilitowany nauk psychologicznych, associate professor katedra Psychologii Teoretycznej Instytutu Zarządzania, Psychologii i Bezpieczeństwa Lwowskiego Państwowego Uniwersytetu Spraw Wewnętrznych (Ukraina).

STRESZCZENIE

Przedmiotem badań są cechy wdrożenia zorientowanego na osobowość podejścia do szkolenia przyszłych pedagogów w warunkach ograniczeń spowodowanych pandemią. Określono zalety i wady technologii kształcenia na odległość oraz możliwości ich zastosowania na uczelniach pedagogicznych. Scharakteryzowano nowoczesny proces edukacyjny, który w coraz większym stopniu wymaga od wykładowcy wsparcia facylitacyjnego, a działania edukacyjne nabierają charakteru samoorganizującego się i autonomicznego procesu rozwoju w warunkach zachodzących zmian informacyjnych. Celem badania było znalezienie innowacyjnych rozwiązań we wdrażaniu zorientowanego na osobowość podejścia do szkolenia przyszłych nauczycieli w warunkach ograniczeń spowodowanych pandemią. Na podstawie teoretycznej analizy naukowych badań psychologiczno-pedagogicznych i doświadczeń dydaktycznych podejście zorientowane na osobowość charakteryzuje się jako najważniejsza zasada psychologiczno-pedagogiczna, która uwzględnia oryginalność i indywidualność osobowości przyszłego pedagoga, zapewnia warunki do samopoznawania, samorealizacji, rozwoju osobistego i zawodowego. Szczególną uwagę skupiono na przemianach w obszarze interakcji komunikacyjnej „nauczyciel–uczeń”, która w warunkach ograniczeń pandemicznych została zbudowana przy udziale sieci internetowej i wpłynęła na kształtowanie się relacji przedmiotowo-podmiotowych i przedmiotowo-wartościowych pomiędzy wykładowcami i studentami. Ustalono zasady współdziałania w systemie wykładowca–student, które zapewnią skuteczną realizację zorientowanego na osobowość podejścia do kształcenia przyszłych nauczycieli. Na podstawie przeprowadzonego badania sformułowano wnioski i zalecenia dotyczące zorientowanego na osobowość podejścia do kształcenia przyszłych pedagogów w warunkach nauczania online.

Słowa kluczowe: zdalne nauczanie, zorientowane na osobowość podejście, osobisty i zawodowy rozwój przyszłych pedagogów, kształcenie zawodowe przyszłych pedagogów.

ABSTRACT

The subject of our study was the features of implementing personal-ity-oriented approach to the training of future teachers amid pandemic restrictions. The research determines advantages and disadvantages

of distance learning technologies and possibilities of their application in institutions of higher pedagogical education. It characterizes the modern educational process, which increasingly requires facilitation support on the part of the teacher and educational activities acquire the character of a self-organized and autonomous development process in terms of information change. The purpose of the study was to find innovative solutions in the implementation of personality-oriented approach to the training of future teachers in a pandemic environment. On the basis of the theoretical analysis of scientific psychological-pedagogical research and teaching experience, the personality-oriented approach can be characterized as the most important psychological and pedagogical principle, which takes into account the originality and individuality of the future teacher, provides conditions for self-knowledge, self-realization and personal professional development. Emphasis is placed on the transformations in the field of communicative interaction „teacher-student”, which under pandemic restrictions was built through the Internet and influenced the formation of subject-subject value-content relations of teachers and students. The principles of interaction in the system of teacher-students have been identified, which will ensure the effective implementation of personality-oriented approach to the training of future teachers. Based on the study, the conclusions and recommendations are given how to provide a person-centered approach to the training of future teachers in online learning.

Keywords: distance learning, personality-oriented approach, personal-professional development of future teachers, professional training of future teachers.

Urszula JERUSZKA
ORCID: 0000-0001-8316-6046

MOŻLIWOŚCI I BARIERY EDUKACJI DOROSŁYCH W SYSTEMIE ONLINE

OPPORTUNITIES AND BARRIERS TO ONLINE ADULT
EDUCATION

Urszula Jeruszka – doktor habilitowany, profesor w Katedrze Pedagogiki Pracy i Andragogiki Akademii Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej oraz w Pionie Badawczym Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych w Warszawie.

Urszula Jeruszka – Ph.D, professor at the Department of Labor Pedagogy and Andragogy of The Maria Grzegorzewska University in Warsaw and in the Research Division of the Institute of Labor and Social Studies in Warsaw

STRESZCZENIE

W opracowaniu przedstawiono przegląd obecnych w literaturze poglądów dotyczących edukacji dorosłych w nowych uwarunkowaniach, ze szczególnym uwzględnieniem edukacji w systemie online. Omówiono relacje pomiędzy wdrażaniem edukacji online a wykluczeniem cyfrowym. Wielowymiarowy kontekst wykluczenia cyfrowego związany jest m.in. ze zróżnicowaniem jego źródeł oraz obserwowanych efektów. Jednym ze skutków wykluczenia cyfrowego mogą być trudności we wdrażaniu nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych usprawniających procesy dydaktyczne. Teza przyjęta i poddana weryfikacji mówi, iż podstawową barierą w realizacji edukacji dorosłych w systemie online jest nie tyle ograniczenie w dostępie do technologii informacyjno-komunikacyjnych, ile brak odpowiednich umiejętności w zakresie ICT. Przeprowadzone analizy prowadzą do wniosku, że bariery edukacji dorosłych w systemie online są do pokonania, a możliwości dorosłych wielkie – osoby dorosłe dotrzymują

kroku nowoczesnym technologiom, nie stawiają oporu wprowadzanym zmianom, nie mają trudności z nabywaniem nowych umiejętności, potrzebują jednak wsparcia w zdobywaniu wiedzy i umiejętności związanych z możliwościami praktycznego wykorzystania ICT.

Słowa kluczowe: edukacja dorosłych, edukacja online, wykluczenie cyfrowe.

ABSTRACT

The study presents an overview of the views presents in the literature regarding adult education in new conditions, with particular emphasis on education in the on-line system. The relationship between the implementation of on-line education and digital divide exclusion was discussed. The multidimensional context of digital divide is related, inter alia to the diversity of its sources and observed effects. One of the effects of digital divide may be difficulties in implementing modern information and communication technologies that improve didactic processes. The thesis adopted and verified says that the basic barrier to the implementation of adult education in the on-line systems is not so much a limitation in access to information and communication technologies, but the lack of appropriate ICT skills. The analyses carried out lead to the conclusion that the barriers to adult education in the on-line system are insurmountable and possibilities adult are great – adults keep pace with modern technologies, do not resist the introduced changes, do not have difficulties in acquiring new skills, but need support related to the acquisition of knowledge and skills on the possibilities of practical use of ICT.

Keywords: adult education, online education, digital divide.

Beata MYDŁOWSKA
ORCID: 0000-0003-3235-1289

BARIERY W ZDALNYM UCZENIU SIĘ OSÓB DOROSŁYCH

BARRIERS TO REMOTE LEARNING FOR ADULTS

Beata Mydłowska – doktor nauk społecznych, rektor Uczelni Społeczno-Medycznej w Warszawie.

Beata Mydłowska – PhD of social studies, Rector of the University of Social and Medical Sciences in Warsaw.

STRESZCZENIE

W artykule podjęto problematykę trudności w kształceniu zdalnym dorosłych w kontekście problemów związanych z edukacją osoby dorosłej, zarówno w przestrzeni akademickiej (studiów niestacjonarnych), jak i w szkołach ponadpodstawowych dla dorosłych. Problematyka związana ze specyfiką kształcenia na tych poziomach edukacji w okresie pandemii została w publicznej dyskusji całkowicie pominięta, mimo wielokrotnego we wcześniejszych latach podkreślania znaczenia edukacji dla dorosłych jako oferty edukacyjnej pełniącej ważne funkcje społeczne, realizujące cele związane z motywowaniem do kształcenia ustawicznego. Nie lekceważąc plusów edukacji zdalnej dla dorosłych, do których niewątpliwie należą: oszczędność czasu, łatwiejsze godzenie pracy zawodowej z nauką i dostęp do materiałów e-learningowych w dogodnym miejscu i czasie, skoncentrowano się na niedogodnościach związanych z barierami technologicznymi, oporem przed nowymi rozwiązaniami oraz niemożnością budowania partnerskiej relacji motywującej do nauki i zapewniającej wysokie poczucie bezpieczeństwa.

Słowa kluczowe: andragogika, zdalne kształcenie dorosłych, bariery utrudniające e-learning, kształcenie dorosłych w pandemii.

ABSTRACT

The article deals with the problems of remote adult education in the context of problems related to adult education, both in the academic space (part-time studies) and in secondary schools for adults. The issues related to the specificity of these forms of education during the pandemic were completely ignored in public discussion, despite the repeated emphasis in previous years of the importance of adult education as an educational offer that fulfills important social functions, achieving goals related to motivating to the lifelong learning. Without disregarding the advantages of remote education for adults, which undoubtedly include: saving time, easier reconciliation of work and learning and access to e-learning materials in a convenient place and time, the focus was on the inconvenience of technological barriers, resistance to new solutions and the inability to building a partner relationship that motivates learning and ensures a high sense of security.

Keywords: andragogy, remote adult learning, barriers to e-learning, adult education in the pandemic.

Wiktorii SYDORENKO
ORCID ID: 0000-0002-6626-4581

**TRENDWATCHING OF THE LABOR MARKET IN
THE FIELD OF VOCATIONAL EDUCATION IN THE
CONDITIONS OF THE COVID-19 PANDEMIC: TRENDS,
SKILLS OF THE FUTURE, FORECASTS**

OBSERWACJA TRENDÓW NA RYNKU PRACY
W OBSZARZE KSZTAŁCENIA ZAWODOWEGO
W WARUNKACH PANDEMII COVID-19:
TENDENCJE, UMIEJĘTNOŚCI PRZYSZŁOŚCI, PROGNOZY

Viktoriia Sydorenko – Doctor of Science in Philosophy, Professor, Director of the Bila Tserkva Institute of Continuous Professional Education at the State Institution of Higher Education «University of Education Management» of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine (Ukraine).

Wiktorii Sydorenko – doktor habilitowany w dziedzinie pedagogiki, profesor, dyrektor Instytutu Ustawicznego Kształcenia Zawodowego w Białej Cerkwi Państwowej Wyższej Szkoły „Uniwersytet Zarządzania Oświatą” Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy (Ukraina).

STRESZCZENIE

Rozwój gospodarki państwa uzależniony jest od szkolenia konkurencyjnej kadry na światowych i krajowych rynkach pracy. Jednak system rozwoju pracy na Ukrainie charakteryzuje się wyraźnymi problemami strukturalnymi i niskimi wskaźnikami wydajności w porównaniu ze standardami międzynarodowymi, nierównowagą zawodową podaży i popytu, brakiem umiejętności i kompetencji wymaganych przez pracodawców od pracowników oraz absolwentów szkół zawodowych. Pandemia wywołana koronawirusem (COVID-19) była poważnym wyzwaniem dla światowej gospodarki. Według ekspertów Międzynarodowej Organizacji Pracy kryzys roku 2020 jest najgorszy w ostatnich dziesięcioleciach.

Autorskie badanie trendwatching opisuje, selekcjonuje i klasyfikuje najnowsze trendy na światowym i krajowym rynku pracy, śledzi czynniki biznesowe (popyt, podaż pracy) w celu przewidywania wymaganych kompetencji w kontekście pandemii COVID-19, umiejętności i obszarów aktywności szkolenia wysoko wykwalifikowanych i kompetentnych specjalistów. Jego celem jest marketing usług edukacyjnych oraz networking z przedstawicielami przemysłu i biznesu. Parametry rynku pracy w poszczególnych branżach analizowane są w kontekście kryzysu gospodarczego wywołanego pandemią COVID-19. Śledzone są statystyki ludności aktywnej zawodowo według rodzajów działalności gospodarczej w latach 2012–2020. Podano strukturę wakatów według rodzajów działalności gospodarczej oraz określono dynamikę potrzeb przedsiębiorstw rolniczych, budowlanych, przemysłowych itp. pracujących w 2021 r., a także wyniki ogólnoukraińskiego badania dotyczącego oceny potrzeb rynku pracy w nowych kwalifikacjach/kompetencjach w zakresie efektywności energetycznej, izolacji cieplnej i oszczędności energii w ramach projektu „Reformy efektywności energetycznej w Ukrainie”, prowadzonego na podstawie Instytutu Ciągłego Białą Cerkiew Kształcenie zawodowe Państwowej Wyższej Szkoły „Wyższa Szkoła Zarządzania” Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy.

Słowa kluczowe: kształcenie zawodowe, trendwatching, rynek pracy, trend edukacyjny, marketing usług edukacyjnych, umiejętności przyszłości.

ABSTRACT

The development of the state economy depends on the training of competitive personnel on the world and domestic labor markets. However, the system of labor development in Ukraine is characterized by pronounced structural problems and low efficiency indicators compared to international standards, vocational imbalance of supply and demand, lack of skills and competencies required by employers for employees and graduates of vocational education institutions. The pandemic caused by the outbreak of coronavirus COVID-19 has been a major challenge for the global economy. According to experts of the International Labor Organization, the crisis of 2020 is the worst of last decades.

The author's trendwatching study describes, selects and ranks the latest trends in the global and domestic labor market, tracks business

factors (demand, labor supply) to predict the required competencies in the context of the COVID-19 pandemic, skills and areas of activity in training highly qualified and competent professionals. The purpose of which is the marketing of educational services and networking with representatives of industry and business. The parameters of the labor market by relevant industries are analyzed in the context of the economic crisis caused by the COVID-19 pandemic. The statistics of economically active population by types of economic activity in 2012–2020 are traced. The structure of vacancies by types of economic activity is given and the dynamics of needs of agricultural, construction, industrial, etc. enterprises in workers in 2021 is determined. The results of the All-Ukrainian study on labor market needs assessment in new qualifications / competencies in the field of energy efficiency, thermal insulation and energy saving within the project «Energy Efficiency Reforms in Ukraine» conducted on the basis of Bila Tserkva Institute of Continuous Professional Education of the State Institution of Higher Education «University of Education Management» of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine.

Keywords: vocational education, trendwatching, labor market, educational trend, marketing of educational services, skills of the future.

Agnieszka CYBAL-MICHALSKA

ORCID ID: 0000-0001-7470-1473

MŁODZIEŻ NA DRODZE PRZEJŚCIA Z EDUKACJI NA RYNEK PRACY

YOUTH TRANSITION FROM EDUCATION TO WORKING LIFE

Agnieszka Cybal-Michalska – prof. dr hab., dziekan Wydziału Nauk Edukacyjnych Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, przewodnicząca Komitetu Nauk Pedagogicznych Polskiej Akademii Nauk.

Agnieszka Cybal-Michalska – professor, Ph.D, Dean of the Faculty of Educational Studies of the Adam Mickiewicz University in Poznań, Chairwoman of the Pedagogical Sciences Committee of the Polish Academy of Sciences.

STRESZCZENIE

W artykule podjęto zagadnienie tranzycji z edukacji na rynek pracy. Problematyce tej towarzyszy refleksja nad wypracowaniem spójnej koncepcji integracji polityki edukacyjnej i rynku pracy. Została podjęta próba konceptualizacji doświadczeń młodzieży w okresie przejścia między szkołą a pracą z zaakcentowaniem aspiracji, którą było stworzenie modelu konceptualizacji okresu przejściowego STW dla zrozumienia doświadczeń i przeżyć młodzieży towarzyszących przejściu ze szkoły do pracy (od eksploracji kariery do wypracowania stabilnej pozycji w miejscu pracy) oraz przejściu od okresu dojrzewania do dorosłości.

Problematyzowaniu zagadnienia tranzycji z edukacji na rynek pracy towarzyszy refleksja nad zmianą jej uwarunkowań. Dla wielu młodych ludzi moment, w którym opuszczają szkołę i wchodzi na rynek pracy, nie jest jasno zdefiniowany. Trudno bowiem dookreślić moment, kiedy podmiot na rynku pracy podejmuje pierwszą „stabilną” pracę i doświadcza regularności i stabilności zatrudnienia. Tym samym najbardziej zmiennym rysem współczesności jest zróżnicowanie ścieżek i jakości procesów tranzycji z edukacji na rynek pracy. Wytwarza to

trend nasilający tendencje do wiązania ścieżek edukacyjnych z różnymi niestandardowymi formami zatrudnienia w szerokim wymiarze geograficznym i kulturowym.

Słowa kluczowe: młodzież, tranzycja z edukacji na rynek pracy, kariera zawodowa, tożsamość.

ABSTRACT

In this chapter we address the issue of transition from education to the labour market. This issue is accompanied by a reflection on the development of a coherent concept of integration of educational policy and the labour market. An attempt was made to conceptualize the experiences of youth in the period of transition between education and work with an emphasis on aspirations, in order to understand the experiences of youth accompanying the transition from education to labour market (from career exploration to establishing a stable position in the workplace) and the transition from adolescence to adulthood.

Addressing the issue of transition from education to the labour market is accompanied by a reflection on the change of its conditions. For many young people, the moment when they leave school and enter the labour market is not clearly defined. It is difficult to define the moment when a subject on the labour market takes up his/her first “stable” job and experiences regularity and stability of employment. Thus, the most characteristic feature of modern times is the diversity of paths and quality of the processes of transition from education to work. This generates a trend that intensifies the tendency to link educational pathways with various non-standard forms of employment in a broad geographical and cultural dimension.

Keywords: youth, transition from education to work, professional career, identity.

Ołena KOWAŁENKO
ORCID: 0000-0001-5395-2329

THE NEED FOR PSYCHOLOGICAL KNOWLEDGE AND SKILLS OF SOCIAL WORKERS AND CAREGIVERS IN TIMES OF PANDEMIC

ZAPOTRZEBOWANIE NA WIEDZĘ ORAZ UMIEJĘTNOŚCI
PSYCHOLOGICZNE PRACOWNIC SOCJALNYCH I OPIEKUNEK
W CZASACH PANDEMII

Olena Kovalenko – Doctor of Science in Psychology, Professor, Chief Researcher of the Andragogy Department at the Ivan Ziaziun Institute of Pedagogical and Adult Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Ukraine).

Ołena Kowałenko – doktor habilitowany w dziedzinie psychologii, profesor, główny pracownik naukowy Katedry Andragogiki Instytutu Edukacji Pedagogicznej i Edukacji Dorosłych im. Ivana Ziaziuna Narodowej Akademii Nauk Pedagogicznych Ukrainy (Ukraina).

STRESZCZENIE

Artykuł jest poświęcony sprawdzeniu poziomu wiedzy i umiejętności psychologicznych, których brakuje pracownikom socjalnym i opiekunom świadczącym usługi osobom starszym w czasach pandemii. Pracownicy socjalni świadczą różne usługi osobom starszym, które znajdują się w trudnych warunkach życiowych. Do takiej pracy potrzebują określonej wiedzy i umiejętności, które można podzielić na poznawcze, motywacyjne, osobowościowe, emocjonalne i działalnościowe składniki gotowości do działalności zawodowej. W badaniu wzięło udział 187 kobiet świadczących usługi socjalne osobom starszym. Odbyło się ono w lipcu–wrześniu 2021 r. w centrach terytorialnych niektórych regionów Ukrainy. Zastosowano metodę ankietową. Stwierdzono, że codzienne czynności większości pracownic socjalnych i opiekunek środowiskowych podczas pandemii i kwarantanny COVID-19 nie zmieniły się bądź stały się bardziej

skomplikowane, a komplikacje te mają głównie charakter psychologiczny. Z jednej strony rozumieją potrzeby podopiecznych w podeszłym wieku, ich uczucia i emocje w sytuacjach trudnych, a z drugiej zaś strony rozumieją też swoje uczucia i emocje w takich sytuacjach. Pracownikom socjalnym i opiekunkom środowiskowym najtrudniej jest komunikować się z osobami starszymi, być cierpliwymi wobec nich. Brakuje im najbardziej wiedzy na temat zaburzeń psychicznych w podeszłym wieku i możliwości dbania o siebie w trudnych warunkach życiowych. Aby zaspokoić zapotrzebowanie na wiedzę i umiejętności psychologiczne kobiet, które świadczą usługi socjalne osobom starszym podczas kwarantanny, można skorzystać z różnych narzędzi, m.in. naszych webinarów, warsztatów, podręcznika.

Słowa kluczowe: pracownicy socjalni, opiekunki środowiskowe, wiedza, umiejętności, działalność zawodowa, pandemia.

ABSTRACT

The article is devoted to the revelation of psychological knowledge and skills that are lacking in social workers and caregivers who provide services to the elderly in pandemic times. Social workers provide various services to the elderly who are in difficult living conditions. For such work they need certain knowledge and skills that can be analyzed as cognitive, motivational, personal, emotional and activity components of readiness for professional activity. The study involved 187 women who provide social services to the elderly. The study took place in July-September 2021 in the territorial centers of some regions of Ukraine. The survey method was used. It was found that the daily activities of most social workers and caregivers during the COVID-19 pandemic and quarantine times have not changed or become more complicated, and such complications are mostly related to psychological aspects. The workers and caregivers understand the needs of elderly wards, their feelings and emotions in difficult situations, and understand their feelings and emotions in such situations. The most difficult thing for social workers and caregivers in working with elderly wards is to communicate with them and be patient to them. They lack knowledge about mental disorders in later life and about the possibility of maintaining oneself in difficult living conditions. To meet the need for psychological knowledge and skills of women who provide social services to the elderly during quarantine, various tools can be used, including webinars, workshops, a textbook.

Keywords: social workers and caregivers, knowledge, skills, professional activity, pandemic.

Anna KANIOS

ORCID ID: 0000-0002-4349-7833

UTRUDNIENIA FUNKCJONOWANIA ZAWODOWEGO PRACOWNIKÓW SEKTORA POMOCY SPOŁECZNEJ W CZASIE PANDEMII – IMPLIKACJE EDUKACYJNE

**PROFESSIONAL FUNCTIONING OF SOCIAL WELFARE SECTOR
DURING THE PANDEMIC**

Anna Kanios – prof. dr hab., kierownik Katedry Pedagogiki Społecznej UMCS, wiceprzewodnicząca Polskiego Towarzystwa Gerontologicznego (oddział w Lublinie), członek Social Pedagogy Association, członek Wojewódzkiej Rady ds. Polityki Senioralnej II Kadencji, członek Zespołu ds. opracowania Regionalnego Planu Rozwoju Usług Społecznych na lata 2021–2030.

Anna Kanios – professor, Ph.D, Head of the Department of Social Pedagogy at UMCS, Vice-President of the Polish Gerontological Society (Lublin branch), member of the *Social Pedagogy Association*, member of the Voivodeship Council for Senior Policy for the 2nd Term, member of the Team for the Development of the Regional Plan for the Development of Social Services for 2021– 2030.

STRESZCZENIE

Koronawirus zmienił świat pracy, pandemia wywarła istotny wpływ na zdrowie osób, kondycję organizacji, również funkcjonowanie zawodowe pracowników sektora pomocy społecznej. Instytucje pomocy i integracji społecznej stanęły przed niezwykle ważnym wyzwaniem podtrzymywania swej codziennej misji niesienia pomocy i wsparcia w niecodziennych, anormalnych warunkach. Celem niniejszych badań uczyniono diagnozę funkcjonowania zawodowego pracowników pomocy społecznej w czasie pandemii. Badania przeprowadzono w roku 2021 na próbie 129 pracowników socjalnych z całej Polski. Zastosowano w nich metodę sondażu diagnostycznego. Wyniki badań

wykazały, iż większość pracowników w czasie epidemii pracowała hybrydowo. Ci, którzy pracowali zdalnie, stali na stanowisku, iż nie jest to właściwa forma pracy w obszarze pomocy społecznej.

Pracownicy wskazywali na chaos organizacyjny panujący w instytucji, nadmiar dokumentacji związanej z udzielaniem pomocy w formie zdalnej, brak dodatków finansowych za pracę w trudnych warunkach. Niezwykle ważne w tym kontekście wydaje się wsparcie edukacyjne pracowników sektora pomocy społecznej. Istotne jest zapewnienie wsparcia psychologicznego, a także zapewnienie superwizji dla pracowników.

ABSTRACT

The coronavirus has changed the world of work, the pandemic had a significant impact on the health of people, the condition of the organization, and the professional functioning of employees in the social welfare sector. Institutions of social assistance and integration faced an extremely important challenge of maintaining their daily mission of providing help and support in unusual and abnormal conditions.

The aim of this study was to diagnose the professional functioning of social workers during a pandemic. The research was conducted in 2021 on a sample of 129 social workers from all over Poland. The method of research was the method of diagnostic survey. The results of the research showed that most of the employees during the epidemic worked hybrid. Those who worked remotely were of the opinion that this was not the correct form of work in the field of social welfare.

Employees pointed to the organizational chaos in the institution, the excess of documentation related to providing remote assistance, and the lack of financial allowances for work in difficult conditions. Educational support for employees of the social welfare sector seems to be extremely important in this context. It is important to provide psychological support as well as to provide supervision for employees.

Inetta NOWOSAD
ORCID ID: 0002-3739-7844

ZAUFIANIE W ROZWOJU SZKOŁY. MOŻLIWOŚCI I OGRANICZENIA W CZASIE PANDEMII

**TRUST AS A FACTOR IN SCHOOL DEVELOPMENT. POSSIBILITIES
AND LIMITATIONS DURING THE PANDEMIC**

Inetta Nowosad – doktor habilitowany, profesor Uniwersytetu Zielonogórskiego, kierownik Zakładu Pedagogiki Szkolnej na Wydziale Pedagogiki, Psychologii i Socjologii Uniwersytetu Zielonogórskiego, członek Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN.

Inetta Nowosad – PhD, professor at the University of Zielona Góra, Head of the Department of School Pedagogy at the Faculty of Pedagogy, Psychology and Sociology of the University of Zielona Góra, member of the Pedagogical Sciences Committee of the Polish Academy of Sciences.

STRESZCZENIE

Celem artykułu było wykazanie znaczenia zaufania w kształtowaniu jakości procesów nauczania i uczenia, w rozwoju szkoły. Przyjęty kierunek analiz wydaje się ważny przybliżenia i głębszego omówienia z dwóch przynajmniej powodów. Pierwszym jest znikome zainteresowanie w naszym kraju kategorią zaufania w aspekcie procesów wewnątrzszkolnych zorientowanych na efektywność i poprawę pracy szkoły. Drugim powodem jest alarmujący spadek zaufania w społeczeństwie w wyniku pandemii COVID-19. Przyjęte podejście ma jeszcze inny ważny wymiar: umożliwi nie tylko analizę procesów zmiany edukacyjnej, ale również zwraca uwagę na potencjał w minimalizacji strat wywołanych pandemią COVID-19 i wprowadzeniu stabilności szkolnej codzienności w otaczającym ją chaosie informacji i dezinformacji.

Słowa kluczowe: zaufanie, rozwój szkoły, skutki pandemii COVID-19, efektywność edukacji.

ABSTRACT

The purpose of the article was to prove the significance of trust in creating the quality of teaching and learning processes, in school development. The adopted course of the analyses seems to be important for approximation and more in-depth discussion for at least two reasons. The first is the low level of interest in the category of trust in the aspect of intra-school efficiency and improvement of the school's work oriented processes in our country. The second reason is the alarming decline in public confidence as a result of the Covid-19 pandemic.

The adopted approach has another important aspect. It allows not only to analyse the processes of educational change, but also draws attention to the potential for minimizing losses caused by the Covid-19 pandemic and introducing the stability of everyday school life in the chaos of information and disinformation surrounding it.

Keywords: trust, school development, Covid-19 pandemic consequences, education efficiency.

Iryna HAWRYSZ

ORCID ID: 0000-0002-0173-1855

Heorhij DANYŁENKO

ORCID ID: 0000-0001-7086-2720

Ołena SZCZERBAKOWA

ORCID ID: 0000-0002-9169-5471

MEDICAL AND PSYCHOLOGICAL FEATURES OF ADOLESCENTS EDUCATION UNDER THE COVID -19 PANDEMIC CONDITIONS

**MEDYCZNE I PSYCHOLOGICZNE OSOBLIWOŚCI KSZTAŁCENIA
NASTOLATKÓW W WARUNKACH PANDEMII COVID-19**

Iryna Havrysh – Doctor of Science in Education, Professor, Professor of the Primary and Vocational Education Department at the H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (Ukraine).

Iryna Hawrysz – doktor habilitowany w dziedzinie pedagogiki, profesor, profesor Szkolnictwa Podstawowego i Zawodowego Charkowskiego Narodowego Uniwersytetu Pedagogicznego im. H. S. Skoworody (Ukraina).

Heorhii Danylenko – Doctor of Medical Science, Professor, Director of the State Institution «Institute for Children and Adolescents Health Care at the National Academy of Medical Sciences of Ukraine» (Ukraine).

Heorhij Danylenko – doktor habilitowany w dziedzinie medycyny, profesor, dyrektor Państwowej Instytucji „Instytut Zdrowia Dzieci i Młodzieży Narodowej Akademii Nauk Medycznych Ukrainy” (Ukraina).

Olena Shcherbakova – Ph.D in Psychology, Senior Researcher of the State Institution «Institute for Children and Adolescents Health Care at the National Academy of Medical Sciences of Ukraine» (Ukraine).

Ołena Szczerbakowa – doktor habilitowany nauk psychologicznych, starszy pracownik naukowy w Państwowej Instytucji „Instytut Zdrowia Dziecka i Młodzieży Narodowej Akademii Nauk Medycznych Ukrainy” (Ukraina).

STRESZCZENIE

Celem przeprowadzonego badania jest określenie medycznych i psychologicznych osobliwości procesu kształcenia uczniów szkoły podstawowej w warunkach pandemii. Przeprowadzono anonimowe badania ankietowe wśród 3252 rodziców, 1622 nastolatków i 407 nauczycieli jednej z dzielnic dużego miasta przemysłowego oraz zbadano poziom samooceny i trwogi u 411 uczniów klas V–IX. Stwierdzono, że transformacja procesu edukacyjnego w warunkach pandemii wymaga zwrócenia baczniejszej uwagi na stan psychiczny i emocjonalny wszystkich uczestników procesu edukacyjnego w placówkach oświatowych. Głównym czynnikiem niepokojącym był dla nich stan zdrowia ich krewnych. Przy systematycznej analizie dla rodziców uczniów głównym czynnikiem zmartwienia była sytuacja materialna rodziny, dla nauczycieli były to ograniczenia społeczne. Do niekorzystnych zmian w aktywności życiowej uczniów w okresie pandemii należy zaliczyć zmniejszenie aktywności ruchowej, większy czas korzystania z gadżetów, zmniejszenie ilości czasu spędzanego na świeżym powietrzu; do zmian pozytywnych zaś wzrost udziału właściwego dzieci spożywających co najmniej 3 posiłki dziennie. Stwierdzono, że samoocena uczniów szkoły podstawowej nie uległa istotnym zmianom w warunkach pandemii. Znaczenie wpływu samooceny na ogólną trwogę wzrastało od klasy V do VII i malało do klasy IX. Aby przezwyciężyć psychiczne i emocjonalne konsekwencje pandemii wśród nastolatków, pożądane jest kształtowanie wśród uczniów szkoły podstawowej realistycznego postrzegania własnego zdrowia i wyglądu oraz uświadomienie kwestii własnego rozwoju umysłowego.

Słowa kluczowe: pandemia, kształcenie, trwoga, samoocena, uczniowie.

ABSTRACT

The purpose of the study is to determine the medical and psychological characteristics of basic school students under the conditions of pandemic. An anonymous survey of 3,252 parents, 1,622 adolescents,

and 407 teachers in one district of a large industrial city was conducted, and the level of self-esteem and anxiety of 411 students in forms 5–9 was investigated. It is determined that the transformation of the educational process under the conditions of pandemic requires a more attentive attitude to the psycho-emotional state of all participants in the educational process in educational institutions. The main factor that caused them the greatest concern was the health of their relatives. In the systematic analysis for the parents of students, the leading factor of care was the income of the family, for teachers – social restrictions. Adverse changes in the life of students during a pandemic include a decrease in physical activity, long duration of use of gadgets, reducing the length of stay in the open air. The positive side is that there is an increase in the proportion of children who eat at least 3 times a day. It was found that the self-esteem of basic school students did not change significantly in a pandemic. The significance of the impact of self-esteem on general anxiety during adolescent education in basic school increased from 5th to 7th form and decreased to 9th form. To overcome the psycho-emotional consequences of the pandemic among adolescents, it is desirable to form a real perception health and appearance, awareness of the problem of developing mental abilities among students.

Keywords: pandemic, learning, anxiety, self-esteem, students.

Joanna M. ŁUKASIK

ORCID ID: 0000-0001-5530-5109

Joanna JANAS

DOŚWIADCZENIA ZDALNEJ EDUKACJI W PERCEPCJI NAUCZYCIELI SZKÓŁ MUZYCZNYCH

THE EXPERIENCE OF REMOTE EDUCATION IN THE PERCEPTION
OF MUSIC SCHOOL TEACHERS

Joanna M. Łukasik – doktor habilitowany, profesor Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Członek Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego oraz American Educational Research Association.

Joanna M. Łukasik – PhD, professor at the Pedagogical University in Krakow. Member of the Polish Pedagogical Society and American Educational Research Association.

Joanna Janas – magister sztuk muzycznych, absolwentka Akademii Muzycznej w Krakowie.

Joanna Janas – Master of Music Arts, a graduate of the Academy of Music in Krakow.

STRESZCZENIE

Zmiany związane z procesem edukacji, które dokonały się w sytuacji ogłoszenia pandemii, mają swoje konsekwencje dla wszystkich jej podmiotów. Zmiany te, poza szkolnictwem ogólnokształcącym, miały szczególnie wpływ na szkolnictwo artystyczne czy branżowe. W prezentowanym artykule skoncentrowano się na doświadczeniach zdalnej edukacji w percepcji nauczycieli szkół muzycznych. Zainteresowanie doświadczeniami tej grupy zawodowej nauczycieli wynika przede wszystkim z tego, że w dotychczasowych raportach nikt nie uwzględnił tej grupy oraz specyfiki pracy, czyli edukacji artystycznej w zakresie sztuk muzycznych. Doświadczenia nauczycieli szkół muzycznych mają

znaczenie dla organizacji procesu edukacji w szkołach artystycznych oraz uwidaczniają konsekwencje zdalnej edukacji w tym specjalistycznym kształceniu.

Słowa kluczowe: nauczyciel, nauczyciel edukacji muzycznej, zdalna edukacja.

ABSTRACT

The changes in the educational process that happened when a pandemic was declared, have consequences for all its entities. These changes, apart from general education, had a particular impact on artistic and industry education. The presented article focuses on the e-learning experience as perceived by music school teachers. The interest in the experiences of this professional group of teachers results primarily from the fact that in the reports published so far, this group and the specificity of its work, i.e. artistic education in the field of musical arts, were not taken into account. The experience of music school teachers is important for the organization of the education process in art schools and highlights the consequences of remote education in this specialist education.

Keywords: teacher, music school teacher, remote education.

Damian LABIAK

ORCID ID: 0000-0002-7622-5156

**NAUCZYCIELSKIE KONCEPCJE DOŚWIADCZEŃ
EDUKACYJNYCH W KONTEKŚCIE EDUKACJI ZDALNEJ
W SZKOLE MUZYCZNEJ PIERWSZEGO STOPNIA.
REKONSTRUKCJA FENOMENOGRAFICZNA**

**TEACHER S CONCEPTS OF EDUCATIONAL IN THE CONTEXT
OF DISTANCE EDUCATION IN FIRST-DEGREE MUSIC SCHOOL.
PHENOMENOGRAPHIC RECONSTRUCTION**

Damian Labiak – doktor nauk humanistycznych, adiunkt w Katedrze Dydaktyki i Wczesnej Edukacji na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie, absolwent Wydziału Instrumentalnego Akademii Muzycznej w Poznaniu, muzyk perkusista, dyrygent chóralny.

Damian Labiak – doctor of humanities, assistant professor at the Department of Didactics and Early Education at the Faculty of Social Sciences of the University of Warmia and Mazury in Olsztyn, a graduate of the Instrumental Faculty of the Academy of Music in Poznań, musician, drummer, choir conductor.

STRESZCZENIE

Prezentowany artykuł przedstawia wyniki badań jakościowych, przeprowadzonych wśród nauczycieli gry na instrumencie i pracujących w publicznych szkołach muzycznych pierwszego stopnia w Polsce. Celem prowadzonych badań była fenomenograficzna rekonstrukcja różnorodnych sposobów doświadczania, rozumienia, konceptualizowania edukacji zdalnej wprowadzonej ze względu na pandemię COVID-19. Artykuł składa się z trzech części. Pierwsza część – teoretyczna – przedstawia rzeczywistość pracy nauczyciela-muzyka (przed pandemią i w jej trakcie), ze szczególnym uwzględnieniem jego zawodowych kompetencji i zewnętrznych uwarunkowań tej pracy. Część druga

prezentuje metodologiczne założenia badań własnych. Przybliża fenomenografię, jako metodę, przedstawia jej procedury, dobór próby i problemy badawcze. Część trzecia – empiryczna – prezentuje wyniki badań, ich analizę i konkluzję. Przeprowadzone procedury badawcze pozwoliły na zrekonstruowanie szeregu kategorii opisu doświadczanej przez nauczycieli rzeczywistości, a także dotyczących ich kompetencji, poczucia sensu pracy, postawy wobec zmieniającej się edukacyjnej rzeczywistości i relacji interpersonalnych między nauczycielem a uczniem. Płynące z przeprowadzonych analiz wnioski dotyczą przede wszystkim sposobu kształcenia przyszłych nauczycieli tak, aby mogli w sposób aktywny i twórczy rozwiązywać stojące przed nimi problemy.

Słowa kluczowe: nauczyciel, edukacja zdalna, szkoła muzyczna, fenomenografia.

ABSTRACT

The following article presents the results of qualitative research conducted among musical instrument teachers working in public primary music schools in Poland. The aim of the conducted research was the phenomenographic reconstruction of various ways of experiencing, understanding and conceptualizing distance education implemented during the Covid-19 pandemic. The article consists of three parts. The first part – theoretical – presents the reality of the work of a teacher-musician (before and during the pandemic), with particular emphasis on his professional competences and external conditions of this work. The second part presents the methodological assumptions of own research. It introduces phenomenography as a method, presents its procedures, sample selection and research problem. The third part – empirical – presents the research results, their analysis and conclusions. The conducted research procedures allowed for the reconstruction of a number of categories of the description of the reality experienced by teachers and concerning their competences, sense of the meaning of work, attitude towards the changing educational reality and interpersonal relations between the teacher and the student. The conclusions from the analyzes are mainly applied to the method of educating future teachers so that they can actively and creatively solve the problems they face.

Keywords: teacher, distance education, music school, phenomenography.

Teresa JANICKA-PANEK

ORCID ID: 0000-0001-7526-9002

ODDZIAŁYWANIE PRZESTRZENI INTERNETOWEJ NA AKTYWNOŚĆ UCZNIÓW KLAS I–III EDUKACJI WCZESNOSZKOLNEJ

THE IMPACT OF INTERNET SPACE ON THE ACTIVITY OF
STUDENTS OF GRATES I–III SCHOOL EDUCATION

Teresa Janicka-Panek – doktor nauk humanistycznych, profesor Państwowej Uczelni im. Stefana Batorego, członek Kolegium Redakcyjnego czasopism naukowych „*Ridna Szkoła*” (Ukraina) i „*Nowe Kolegium*” (Charków), rektor Wyższej Szkoły Biznesu i Nauk o Ziemi w Łodzi (2015–2019), prezes OR Towarzystwa Uniwersytetów Ludowych w Piotrkowie Trybunalskim.

Teresa Janicka-Panek – PhD of humanities, professor at the Stefan Batory State University in Skierniewice, member of the Editorial Board of the scientific journals *Ridna Szkoła* (Ukraine) and *Nowe Kolegium* (Kharkiv), Rector of the The Academy of Business and Health Sciences in Łódź (2015–2019), president of the Regional Branch of the Society of Folk Universities in Piotrków Trybunalski

STRESZCZENIE

Ze względu na rosnące zainteresowanie współczesnych dzieci przestrzenią wirtualną oraz prowadzone systemowo kształcenie informatyczne w szkole podstawowej w artykule podjęto problematykę oddziaływania cyberprzestrzeni na edukację i organizację czasu wolnego młodszych uczniów. Badania przeprowadzono wśród rodziców uczniów klas I–III (edukacji wczesnoszkolnej), koncentrując cele badawcze na zakresie, częstotliwości, korzyściach i zagrożeniach korzystania z Internetu przez dzieci. Zainteresowaniami badawczymi (metodą sondażu diagnostycznego; ankietowaniem) objęto także poziom wiedzy rodziców badanych uczniów oraz niezbędne

sposoby profilaktyki zagrożeń, konieczne do zastosowania przez dorosłych.

Słowa kluczowe: przestrzeń wirtualna, młodszy uczniowie, korzyści i zagrożenia, badanie opinii rodziców.

ABSTRACT

Due to the growing interest of modern children in virtual space and systemic IT education in primary schools, the article deals with the issue of the impact of cyberspace on education and organization of free time for younger students. The research was conducted among parents of students in grades 1–3 (early childhood education), focusing the research goals on the scope, frequency, benefits and risks of using the Internet by children. Research interests (the method of diagnostic survey, questionnaires) also covered the level of knowledge of the parents of students and the necessary methods of risk prevention, necessary for use by adults.

Keywords: virtual space, younger students, benefits and threats, parental opinion survey.

wydawnictwo.umcs.eu

